

Rapport

rapportnummer: 2010/174

datum: 22 juni 2010

Verzoekschrift van

de heer C. uit Haarlem, ingediend door de heer mr. R. van Zeventer, advocaat te

Amsterdam

mevrouw W. uit Haarlem, ingediend door Gaasbeek & Gaasbeek advocaten te Haarlem

de heer Wa. uit Rotterdam

mevrouw E. uit Haarlem, ingediend door haar broer, de heer E.

met een klacht over een gedraging van:

1. **het Detentie- en Uitzetcentrum Schiphol-Oost van de Dienst Justitiële Inrichtingen te Oudemeer en het Openbaar Ministerie te Haarlem**
2. **de Koninklijke Marechaussee (KMar) district Schiphol**
3. **de Belastingdienst en de Douane West**

Bestuursorganen:

1. **de minister van Justitie;**
2. **de minister van Defensie;**
3. **de minister van Financiën.**

Onderzoeksteam:

mevrouw mr. B.J. Vegter
mevrouw mr. M.B. van der Kleij

INHOUDSOPGAVE

KLACHT	3
ALGEMEEN	3
BEVINDINGEN	5
1. DE GANG VAN ZAKEN OP SCHIPHOL BIJ DE 100%-CONTROLE	5
1.1 Achtergrond	5
1.2. De betrokken instanties	8
1.3. Plaatsing van de scan op Schiphol	8
1.4. De zwarte lijst	9
1.5. Waar kun je klagen?	9
1.5.a. Algemeen	9
1.5.b. Klachtbehandeling door de Douane	10
1.5.c. Klachtbehandeling door de KMar	10
1.5.d. Klachtbehandeling door het Openbaar Ministerie	10
1.5.e. Klachten over Detentiecentrum Schiphol-Oost	11
2. DE GANG VAN ZAKEN OP SCHIPHOL BIJ DE 100%-CONTROLE VANUIT HET PERSPECTIEF VAN VIER REIZIGERS	12
2.1. Algemeen:	12
2.1.a. De heer C., nier-, suiker- en hartpatient.	12
2.1.b. Mevrouw W., vier maanden zwanger	12
2.1.c. De heer Wa., bij wie de scan niet duidelijk was.	14
2.1.d. Mevrouw E., met littekenweefsel	15
2.2 De klachtbehandeling.....	15
2.2.1 Algemeen	15
2.2.2. De klachtbehandeling per reiziger.	16
2.2.2.a. De heer C., nier-, suiker- en hartpatient.....	16
3. HET ONDERZOEK BIJ DE NATIONALE OMBUDSMAN	24
3.1. Inleiding	24
3.2. De klachten per reiziger	24
3.3. Bezoek aan Schiphol	24
3.4. Reactie van de ministers	25
A. Algemeen.....	25
B. De individuele klachten.....	27
BEOORDELING	33
CONCLUSIE.....	40
SLOTBESCHOUWING	40
AANBEVELING	40
ONDERZOEK.....	43
INFORMATIEOVERZICHT	43
ACHTERGROND.....	46

KLACHT

Verzoekers klagen over de wijze waarop de Douane, de Koninklijke Marechaussee en het personeel van het Detentie- en Uitzetcentrum Schiphol-Oost de 100%-drugscontrole bij hen hebben uitgevoerd, waarbij de controle via het scanapparaat ofwel niet mogelijk was ofwel dat de resultaten onduidelijk of niet bruikbaar waren. Verzoekers klagen tevens over de manier waarop genoemde ketenpartners hun klachten hebben behandeld. Met name klagen ze erover dat de afhandeling te lang heeft geduurd.

ALGEMEEN

1. Reizigers die vanuit de Antillen, Aruba, Suriname en Venezuela arriveren op luchthaven Schiphol krijgen sinds december 2003 te maken met intensieve drugscontroles door de Nederlandse overheid. Deze controles worden uitgevoerd binnen de kaders die daarvoor in het zogenoemde handhavingarrangement zijn afgesproken tussen de betrokken ministeries: het Ministerie van Justitie (Openbaar Ministerie te Haarlem en het personeel van het Detentie- en Uitzetcentrum Schiphol-Oost, van de Dienst Justitiële Inrichtingen te Oudemeer); het Ministerie van Financiën (Belastingdienst/ Douane West) en het Ministerie van Defensie (Koninklijke Marechaussee).

2. In 2005 zag de Nationale ombudsman aanleiding een onderzoek uit eigen beweging in te stellen op grond van ontvangen signalen over de wijze waarop deze 100%-controle werd uitgevoerd en de impact die de controle op de reizigers had. Dit onderzoek werd op 29 januari 2006 gestart en op 27 juni 2006 afgerond met een rapport met de titel "100%-controles op Schiphol, over bolletjesslikkers en onschuldige slikverdachten" (rapportnummer 2006/230). De doelstelling van dit rapport was om na te gaan in hoeverre bij de controles en bij de behandeling van aangehouden reizigers recht wordt gedaan aan de vereisten van behoorlijkheid die gelden in het verkeer tussen overheid en burgers.

3. In dat onderzoek komt de Nationale ombudsman tot de conclusie dat er sinds de invoering van de controle al vele verbeteringen hebben plaatsgevonden. Zo is de informatieverstrekking aan de reizigers aan het begin van de controle verbeterd en is er meer aandacht voor de informatieverstrekking aan reizigers die ten onrechte als verdachte zijn aangemerkt. Ook was de Douane naar aanleiding van een eerder rapport van de Nationale ombudsman gestopt met het toepassen van lijfsvisitatie met ontkleding en schouwen. In dit rapport oordeelde hij dat dit onevenredig zwaar was. De Hoge Raad heeft in een uitspraak van 29 mei 2007 bevestigd dat lijfsvisitatie met schouwing niet binnen de bevoegdheid van de Douane viel.

4. Ondanks deze verbeteringen signaleerde de Nationale ombudsman ook een aantal knelpunten: zo was de bejegening van de aangehouden reizigers die uiteindelijk onschuldig werden bevonden onder de maat en was ook de interne klachtbehandeling onvoldoende. De Nationale ombudsman deed daarom de aanbeveling tot introductie van een integrale klachtbehandeling. Daarnaast oordeelde de Nationale ombudsman dat de

overlast voor de reizigers van deze controle, die onschuldig waren, kon worden weg genomen indien het scanapparaat waarmee de afwezigheid van bolletjes in het lichaam kon worden aangetoond, op Schiphol zou staan in plaats van in het detentiecentrum Schiphol-Oost. Het vervoer naar het detentiecentrum Schiphol-Oost en weer terug kostte gemiddeld zes tot zeven uur per aangehouden reiziger.

5. Ondanks de toezegging van de minister van Justitie in juni 2006 om in een scanfaciliteit op de G-pier van het vliegveld te zullen voorzien, duurde het nog tot eind mei 2007 tot deze gerealiseerd was (zie rapport Nationale ombudsman met de titel "Scanapparaat op Schiphol, waarom het zo lang duurde", van 25 juni 2007 (rapportnummer 2007/125).

6. Ook na het verschijnen van het 100%-controle onderzoek medio 2006 bleven er klachten bij de Nationale ombudsman binnenkomen. De Nationale ombudsman heeft niet alle binnengekomen klachten in onderzoek genomen. De klachten die kort na het verschijnen van het rapport binnenkwamen zijn niet in behandeling genomen. In die zaken is verwezen naar de aanbevelingen in het rapport in de verwachting dat na opvolging van de aanbevelingen dergelijke klachten zich niet meer zouden voordoen. De Nationale ombudsman heeft uiteindelijk vier klachten geselecteerd en het onderzoek in deze zaken gebundeld. Deze klachten variëren in onderwerp. Zij hebben gemeen dat de scan hier geen oplossing bood, omdat controle via de scan niet mogelijk was vanwege medische redenen, of dat de resultaten onduidelijk of niet bruikbaar waren. Zo mocht verzoekster W. wegens haar zwangerschap geen röntgenfoto laten maken omdat dit medisch niet verantwoord is. Bij verzoekster E. en bij verzoeker Wa. was de foto onduidelijk. Bij verzoeker C. was geen scan toegepast ondanks zijn verzoek.

7. Op al deze reizigers, die in eerste instantie verdacht werden van het slikken van bolletjes, heeft de controle grote impact gehad. Zij klagen allen over verschillende aspecten van de bejegening, met als belangrijkste klacht dat zij geen gebruik konden maken van het scanapparaat of dat de scan geen uitsluitel gaf. Ook waren zij niet tevreden over de wijze waarop de klachtbehandeling had plaatsgevonden.

8. De Nationale ombudsman wil in dit onderzoek antwoord geven op de vraag of de uitvoering van de beveiligingscontrole in deze vier zaken de toets van de behoorlijkheid kan doorstaan. Ook beoordeelt hij of de klachtprocedure voldoet aan de vereisten van behoorlijke klachtbehandeling.

9. De Nationale ombudsman heeft eerst alle bij de 100%-controle betrokken overheidsinstanties (de minister van Justitie, de minister van Defensie en de minister van Financiën) schriftelijk geïnformeerd over het onderzoek en specifieke vragen gesteld. De minister van Justitie heeft hier op mede namens de andere ministers gereageerd. Vervolgens heeft een bezoek aan Schiphol plaatsgevonden waarbij het scanapparaat is bekeken. Daarna zijn nadere vragen gesteld.

10. Hieronder, in de Bevindingen, wordt in hoofdstuk 1. een beschrijving van de gang van zaken op Schiphol vanuit het perspectief van de betrokken instanties gegeven. Hierin komt de 100%-controle, het verblijf in het detentiecentrum en de klachtbehandeling aan de orde. In hoofdstuk 2. volgt een beschrijving van de gang van zaken op Schiphol vanuit het perspectief van de vier reizigers, die een klacht indienden. Hier wordt beschreven hoe zij de controle hebben ervaren en hoe zij zich bejegend voelden. Daarna komt in hoofdstuk 3 het onderzoek van de Nationale ombudsman ter sprake, met daarin de reacties van de betrokken instanties op zowel het onderzoek in zijn algemeenheid als op de vier klachten. Daarna volgt de beoordeling van de Nationale ombudsman en de conclusies. Onder Informatieoverzicht volgt een overzicht van de geraadpleegde stukken. In de Achtergrond staat de relevante regelgeving weergegeven.

BEVINDINGEN

1. DE GANG VAN ZAKEN OP SCHIPHOL BIJ DE 100%-CONTROLE

Vanuit het perspectief van de betrokken instanties

1.1 BEVINDINGEN

Zie onder Beoordeling.

ACHTERGROND

Eerste controle

Reizigers die op Schiphol arriveren met een vlucht die is opgenomen in het Programma van de 100%-controles, worden sinds december 2003 geconfronteerd met deze controles van drugssmokkel. Bij een 100%-controle worden alle passagiers en de bemanning, alle bagage evenals de vracht en het vliegtuig zelf door de Douane systematisch gecontroleerd op de aanwezigheid van drugs.

In de meeste gevallen blijft de merkbare “overlast” beperkt tot het moeten passeren van de drugshond, het moeten beantwoorden van enkele vragen, fouillering, controle van de handbagage en een beperkt oponthoud. In een verdergaand geval selecteert de Douane de reiziger voor een nadere controle in een afzonderlijke ruimte om te checken of deze voldoet aan de zogenoemde slikkerscriteria van het Openbaar Ministerie.

Verdergaande controle

Als een reiziger aan de slikkerscriteria voldoet en de Douane bij de uitvoering van de 100%-controle een reiziger verdenkt van drugssmokkel, houdt zij de betrokkene aan en draagt hem over aan de KMar. De KMar verricht het opsporingsonderzoek onder gezag van het Openbaar Ministerie. In geval er drugs zijn gevonden in de bagage van de reiziger of aan zijn lichaam (de bodypacker) is er voldoende aanleiding voor verdere strafvervolging. De betrokkene wordt dan in verzekering gesteld. In het geval de Douane

de reiziger op grond van de slikkerscriteria verdenkt van het meevoeren van drugs in het lichaam (slikken of duwen) zal de KMar de verdenking met bewijzen moeten staven.

Rol van de scan

Sinds 2007 is het scanapparaat niet langer geplaatst in het detentiecentrum Schiphol-Oost maar op de G-Pier op Schiphol om snel door middel van een röntgenfoto duidelijkheid te kunnen krijgen over de aanwezigheid van bolletjes in het lichaam. Medisch personeel van de luchthaven Schiphol bedient het scanapparaat op de luchthaven onder verantwoordelijkheid van de KMar. De verpleegkundigen van de medische dienst van de DJI bedienen de scan in het detentiecentrum. Medisch personeel interpreteert de scan en geeft de uitslag door aan de (hulp)officier van justitie. In sommige gevallen wordt een radioloog geraadpleegd. Door middel van een scan kan op eenvoudige wijze worden vastgesteld of de verdachte bolletjes in het lichaam heeft. Indien uit de scan blijkt dat dit het geval is, wordt de verdachte in verzekering gesteld. Een onderzoek met de scan vindt altijd plaats op vrijwillige basis. Betrokkene moet een verklaring ondertekenen waarin hij toestemming verleent. Deze verklaring wordt in het strafdossier gevoegd, wanneer strafvervolgning wordt ingesteld.

Indien geen bolletjes worden aangetroffen, is de onschuld van betrokkene aangetoond en dient de arrestant zo spoedig mogelijk in vrijheid te worden gesteld. Wanneer de arrestant geen scan wil of kan laten maken, of het resultaat van de scan onduidelijk is blijft hij verdacht en wordt hij in verzekering gesteld. Van het resultaat van de scan wordt een proces-verbaal opgemaakt, ook indien de conclusie is dat betrokkene niet heeft geslikt of geduwd.

Verder onderzoek in detentiecentrum

De KMar zorgt voor het transport van de arrestanten vanaf de G-pier naar het Detentie- en Uitzetcentrum Schiphol-Oost, waar het onderzoek verder plaatsvindt.

Dit detentiecentrum maakt onderdeel uit van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Zolang de arrestanten nog geplaatst zijn in een politiecel, is de arrestanten- en passantenwacht van de KMar verantwoordelijk voor het toezicht en de verzorging. Na insluiting in het detentiecentrum valt de arrestant voor het toezicht en de verzorging onder de verantwoordelijkheid van de DJI. De KMar zet het onderzoek in de strafprocedure in het detentiecentrum voort. De DJI heeft geen betrokkenheid bij dit onderzoek.

De aanhouding vindt plaats op verdenking van overtreding van de Opiumwet (zie Achtergrond, onder 3.). Wanneer cocaïne is gevonden in de bagage of is meegevoerd aan het lichaam (bodypacking) is de verdenking bevestigd. De arrestant wordt dan zo spoedig mogelijk geleid voor een (hulp)officier van justitie en in verzekering gesteld wegens het smokkelen van drugs. In geval van verdenking van het meevoeren van cocaïne in het lichaam (de slikkers en de duwers) moet onderzoek uitwijzen of er reden is voor verdere strafvervolgning. Dit onderzoek heeft uitsluitend op deze situatie van de bolletjesslikkers (en duwers) betrekking.

Op grond van het Wetboek van Strafvordering heeft de KMar vanaf het moment van aankomst op de plek van verhoor zes uur de tijd voor onderzoek. Binnen dit tijdbestek worden de verdachten voorgeleid aan de (hulp)officier van justitie, die beslist of er grond is voor inverzekeringstelling.

De termijn voor inverzekeringstelling bedraagt drie dagen. Volgens de KMar is deze termijn in het algemeen voldoende om drie maal te “produceren”. Deze termijn kan bij dringende noodzakelijkheid eenmaal voor ten hoogste drie dagen verlengd worden. Het kan overigens wel tien dagen duren voordat alle bolletjes het lichaam hebben verlaten. Indien bij het produceren cocaïne wordt aangetroffen, is het strafbare feit bewezen en wordt de arrestant voorgeleid aan de rechter-commissaris, die beslist over de inbewaringstelling. De KMar is tot het moment van de inbewaringstelling verantwoordelijk voor het strafrechtelijk onderzoek.

Schoon produceren

Iedere verdachte van het slikken of duwen van bolletjes die in het detentiecentrum binnenkomt, ondergaat een medische controle om de gezondheidsrisico's en mate van medische begeleiding te bepalen. De voorzieningen voldoen volgens de DJI aan de Penitentiaire beginselenwet wat betreft de geboden faciliteiten en activiteiten, met dien verstande dat er voor de slikkers en duwers beperkingen gelden zolang zij nog bolletjes in het lichaam hebben. Indien er geen uitsluit is van de aanwezigheid van bolletjes in het lichaam, verblijven zij in een slikkerscel met camerabewaking. En iedereen mag alleen op de speciaal ontworpen slikkerstoilet zijn behoefte doen. De ontlasting wordt daar opgevangen en gecontroleerd op aanwezigheid van cocaïne. De verdachten moeten dus steeds bij aandrang speciaal verzoeken naar het toilet te mogen.

Indien zij drie maal schoon heeft geproduceerd, gaat de KMar er vanuit dat er geen sprake is van drugs in het lichaam en is men niet langer verdacht. Om enige snelheid in het driemaal ontlasten te bewerkstelligen kan men laxeremiddelen krijgen.

Indien op de scan bolletjes geconstateerd zijn, ondergaat die persoon dezelfde behandeling tot dat alle bolletjes het lichaam hebben verlaten.

1.2. DE BETROKKEN INSTANTIES

Uit de beschrijving van de gang van zaken bij de uitvoering van de 100%-controle blijkt dat er verschillende overheidsinstanties een rol spelen. Allereerst is er de Douane die belast is met het eerste deel van de feitelijke controle van de passagiers, de bemanning, de bagage, de vracht en het vliegtuig zelf. Zodra er sprake is van verdenking van het bolletjesslikken worden reizigers door de Douane overgedragen aan de KMar. De KMar zorgt bij degenen die daarmee instemmen en waarbij het medisch verantwoord is, dat er een scan wordt gemaakt op de G-pier. De scan wordt bediend door medisch personeel van DJI. Als een scan niet mogelijk is of als men bolletjes in het lichaam aantreft, wordt men als verdachte door de KMar overgebracht naar het detentiecentrum Schiphol-Oost, Het Openbaar Ministerie is verder belast met het strafrechtelijk onderzoek. De dagelijkse verzorging in het detentiecentrum is de verantwoordelijkheid van DJI. Tijdens het verblijf in de slikkerscellen is de KMar verantwoordelijk voor de uitvoering van het speciale regime.

1.3. PLAATSING VAN DE SCAN OP SCHIPHOL

Een van de belangrijkste conclusies uit het eerste onderzoek van de ombudsman naar de uitvoering van de 100%-controle was dat een derde van de verdachten ten onrechte was aangehouden. Na controle via de scan was gebleken dat zij geen bolletjes hadden

geslikt. Zij werden daarom in vrijheid gesteld. Het gehele proces van vervoer naar het detentiecentrum, de veiligheidscontrole bij aankomst in het detentiecentrum, de scan, het wachten op de uitslag, het weer terug vervoerd worden naar Schiphol, werd door deze onschuldige slikverdachten als zeer belastend ervaren. Men voelde zich gedurende dit hele proces als crimineel behandeld en dat had een enorme impact.

De realisering van een scanmogelijkheid op de luchthaven Schiphol zelf zou veel van de klachten uit dit onderzoek kunnen wegnemen. Voor andere reizigers blijft het oude regime onverkort van toepassing. Dit betekent dat passagiers die als verdachten worden aangemerkt en die niet voor een scan in aanmerking komen of bij wie de scan onvoldoende uitsluitel biedt, hun onschuld moeten aantonen door drie maal schoon te produceren. De klachten die de Nationale ombudsman heeft geselecteerd voor dit onderzoek hadden allemaal hierop betrekking. Daarna is in 2007 een scan op de luchthaven geplaatst.

1.4. DE ZWARTE LIJST

De minister van Justitie heeft in het kader van de drugsbestrijding met een aantal luchtvaartmaatschappijen, die rechtstreekse verbindingen verzorgen tussen Schiphol en de Nederlandse Antillen, Aruba, Suriname en Venezuela afgesproken dat zij personen die op Schiphol worden aangehouden wegens het smokkelen van cocaïne drie jaar lang niet zullen vervoeren op dit deze trajecten. Daartoe zijn convenanten afgesloten. Het doel daarvan is om te voorkomen dat drugskoeriers opnieuw cocaïne zullen vervoeren en om het criminele organisaties moeilijker te maken om mensen te ronselen. Sinds eind december 2003 houdt de KMar daartoe de zogenoemde "zwarte lijst drugskoeriers" bij. Wekelijks wordt deze lijst bijgewerkt met de namen van de aangehouden reizigers en verstrekt aan de luchtvaartmaatschappijen. De namen worden weer verwijderd als blijkt dat men zich niet schuldig heeft gemaakt aan de invoer van drugs.

1.5. WAAR KUN JE KLAGEN?

1.5.a. Algemeen

Dit onderzoek is er tevens op gericht om na te gaan in hoeverre de mogelijkheid om te klagen en de snelheid van de klachtbehandeling is verbeterd sinds het onderzoek in 2006.

In het door de betrokken ketenpartners afgesloten Handhavingarrangement is ook aandacht besteed aan de behandeling van klachten die samenhangen met de 100%-controles.

In het arrangement is geregeld dat de klachten als volgt worden behandeld:

- klachten omtrent het gedrag van een ambtenaar behandelt de betreffende dienst conform de reguliere klachtprocedure;
- klachten over toepassing van de Douanewetgeving (zoals over de controle, bejegening en onderzoek van goederen) behandelt de Douane;
- klachten over justitiële interventie (zoals inbeslagneming, heenzending, strafrechtelijk onderzoek, opsporing en vervolging) behandelt het Openbaar Ministerie;
- klachten over het uitwisselen van gegevens met de luchtvaartmaatschappijen worden afgehandeld in een te ontwikkelen klachtprocedure.

Sinds medio 2005 is er onder leiding van het Openbaar Ministerie te Schiphol-Oost een coördinerende klachtencommissie ingesteld die de ontvangen klachten indeelt naar organisatie. Teneinde het behandelen van klachten die betrekking hebben op de 100%-controles te stroomlijnen, wordt de klachtafhandeling onder voorzitterschap van het Openbaar Ministerie gecoördineerd. Daarnaast is er eens in de zes weken overleg tussen de klachtencoördinatoren onder voorzitterschap van de klachtencoördinator van het Openbaar Ministerie. Tijdens die overleggen worden klachten besproken en afspraken gemaakt over de afhandeling. Los van de reguliere overleggen onderhouden de klachtencoördinatoren contact over klachten door e-mailverkeer en telefonisch overleg. De organisaties die bij de uitvoering van 100%-controles betrokken zijn, blijven ieder afzonderlijk verantwoordelijk voor hun eigen aandeel. Uitgangspunt blijft daarom dat ieder van de organisaties zelf de klachten afhandelt die op haar betrekking hebben. De aanbeveling van de Nationale ombudsman om te zorgen voor een integrale klachtbehandeling was volgens de betrokken ministers niet haalbaar vanwege die eigen verantwoordelijkheid per instantie.

1.5.b. Klachtbehandeling door de Douane

In de Nota instructie behandeling van klachten en verzoeken om schadevergoeding Douane West is de behandeling van klachten over gedragingen van Douane West beschreven. Bij de afhandeling van klachten is de Douane gebonden aan de bepalingen die in hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht over klachtbehandeling zijn opgenomen. Voor de afhandeling van klachten over gedragingen van medewerkers van Douane West is een klachtencoördinator verantwoordelijk.

1.5.c. Klachtbehandeling door de KMar

De KMar is bij de behandeling van klachten gebonden aan de bepalingen uit hoofdstuk X (klachtbehandeling) van de Politiewet 1993. Daarin is vastgelegd dat de minister van Defensie regels als bedoeld in artikel 61 van de Politiewet 1993 vaststelt ten aanzien van klachten over een militair van de Koninklijke Marechaussee Artikel 61 van de Politiewet voorziet in de instelling van een commissie bestaande uit onafhankelijke leden die zijn belast met de behandeling van en advisering over klachten. De termijn waarbinnen dit soort klachten moet worden afgehandeld, is vier weken langer dan de reguliere klachtafhandelingstermijn. In geval van inschakeling van een commissie en verdaging bedraagt de maximale termijn daardoor achttien weken.

Het aantal klachten bij de KMar vertoont sinds het onderzoek in 2006 een dalende lijn. In 2008 werden in totaal 25 klachten ingediend, daarvan hadden veertien klachten, betrekking op district Schiphol. Van die veertien klachten hadden er drie specifiek betrekking op de 100%-controles. Tijdens het onderzoek in 2006 waren er 36 klachten over Schiphol, waarvan 24 over de 100% -controle.

1.5.d. Klachtbehandeling door het Openbaar Ministerie

Klachten die onder de verantwoordelijkheid vallen van het Openbaar Ministerie, zoals die over inbeslagneming, heenzending, strafrechtelijk onderzoek, opsporing en vervolging, worden afgehandeld door een klachtencoördinator bij het Openbaar Ministerie. Deze

Klachtencoördinator deelde in het kader van het onderzoek van Nationale ombudsman mee dat een relatief gering aantal klachten wordt ontvangen over de uitvoering van de 100%-controles.

Daarnaast deelde hij mee dat de klachten die het Openbaar Ministerie krijgt, overwegend afkomstig zijn van onschuldige slikverdachten (“negatieve slikkers”). In geval van een dergelijke klacht wordt meestal een invoelende brief opgesteld, waarin betrokkene excuses worden aangeboden.

Als in een klachtbrief (tevens) om schadevergoeding wordt gevraagd, brengt het Openbaar Ministerie alleen advies uit. Het College van Procureurs-Generaal moet daarover beslissen. Voor het verkrijgen van schadevergoeding is een wettelijk geregelde procedure ex artikel 89 Sv (zie Achtergrond onder 4.). Een verzoek om schadevergoeding moet bij de rechter worden gevraagd binnen drie maanden na de vrijlating.

1.5.e. Klachten over Detentiecentrum Schiphol-Oost

Het Detentie- en Uitzetcentrum Schiphol-Oost is een inrichting in de zin van de Penitentiaire beginselenwet (Pbw). Gedetineerden kunnen zich op grond van de beklagregeling die in de Pbw is opgenomen, beklagen over de wijze waarop zij zijn bejegend in de inrichting waar zij verblijven. Het Detentie- en Uitzetcentrum Schiphol-Oost is onderdeel van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). De DJI is onder meer verantwoordelijk voor het beheer en de verzorging van gedetineerden. De verantwoordelijkheid van de DJI voor degenen die in het kader van een 100%-controle als verdachte zijn aangemerkt, begint pas nadat men is ingesloten in het detentiecentrum. De DJI is tevens verantwoordelijke voor de medische verzorging en het gebruik van de bodyscan op de G-pier.

Omdat het detentiecentrum Schiphol-Oost een inrichting is in de zin van de Pbw is er een commissie van toezicht ingesteld. Deze commissie heeft een tweeledige taak: het houden van toezicht in de inrichting en de behandeling van beklagzaken.

Het beklagrecht geldt alleen voor beslissingen van de directeur van een inrichting gericht tot een ingeslotene. Meer algemene zaken als de kwaliteit van het eten of de temperatuur binnen de inrichting vallen onder de toezichttaak van de commissie. De vleugel met politiecellen valt onder de Koninklijke Marechaussee. Klachten over de inrichting van een politiecel kunnen worden voorgelegd aan de Klachtencommissie Politiecellen.

2. DE GANG VAN ZAKEN OP SCHIPHOL BIJ DE 100%-CONTROLE VANUIT HET PERSPECTIEF VAN VIER REIZIGERS

2.1. ALGEMEEN:

Ook na het verschijnen van het rapport over de 100%-controle medio 2006 bleven er klachten bij de Nationale ombudsman binnenkomen. De Nationale ombudsman heeft niet alle binnengekomen klachten in onderzoek genomen. De Nationale ombudsman heeft vier klachten geselecteerd en het onderzoek in deze zaken gebundeld. Deze klachten worden hierna beschreven.

2.1.a. De heer C., nier-, suiker- en hartpatiënt.

De heer C., heeft een fragiele gezondheid: hij is nier- suiker en hartpatiënt. Hij kwam samen met zijn echtgenote op 4 september 2004 om 11.00 uur terug van een verblijf op Aruba.

Hij werd op Schiphol aangehouden op verdenking van het slikken van cocaïne bolletjes. Hij vertelde meteen en verschillende keren over zijn fragiele gezondheid. Zijn echtgenote is die dag meerdere keren naar Schiphol gegaan om de medische situatie van haar man uit te leggen, echter zonder resultaat. Verzoeker moest de volgende dag naar het ziekenhuis voor een nierdialyse, maar hij mocht het ziekenhuis niet bellen. Van hem werd geen scan gemaakt, ondanks dat hij dat wel wilde. Ook kreeg hij tijdens zijn verblijf zijn medicijnen niet. Hij werd vlak voor 6 uur 's avonds voorgeleid en in verzekering gesteld in het detentiecentrum Schiphol-Oost. Vervolgens liet de KMar hem om 9 uur 's avonds zonder enige excuses op Schiphol Plaza alleen achter met de mededeling:

"Je mag naar huis want we houden rekening met je gezondheid."

Daarbij was men vergeten om zijn insuline terug te geven. Die moest hij de volgende dag zelf ophalen. Bovendien was hij onschuldig. Er was geen rekening gehouden met zijn medische situatie. Hij vond dit een traumatische ervaring. Daardoor sliep hij slecht, had hij last van stress en was zijn bloedsuikergehalte verhoogd.

2.1.b. Mevrouw W., vier maanden zwanger

Mevrouw W. was vier maanden zwanger toen zij op 16 juni 2005 terug kwam van vakantie in Suriname. Zij werd op Schiphol aangehouden op verdenking van het slikken van bolletjes. Zij vond de aanhouding onterecht, omdat er geen enkel vermoeden kon zijn dat zij bolletjes had geslikt. Zij werd om 11.35 uur in verzekering gesteld. Deze in verzekeringstelling was verlengd. Zij werd op 22 juni 2005 om 15.00 uur in vrijheid gesteld. Zij is in totaal zes dagen in hechtenis verbleven. Tijdens haar detentie, op 20 juni 2005, diende haar gemachtigde een klacht in bij het parket over haar verblijf. Daarbij wees hij erop dat zij toen al drie keer schoon had geproduceerd.

Zij voelde zich onheus behandeld, onder andere door opmerkingen die tegen haar werden gemaakt; zo werd zij met "jij en jou" aangesproken: "laat je paspoort eens zien",

en: "jij hebt geslikt, jij gaat mee." Ook voelde zij zich behandeld alsof zij een voorwerp was, omdat men tegen elkaar zei:

"deze gaat mee."

Degene die haar paspoort controleerde herkende haar, omdat zij als verpleegkundige en verzorgster op Schiphol had gewerkt, en zei: "jij komt hier in het vervolg niet meer werken." Ook na haar schone producties werd tegen haar gezegd: "dan had je maar geen bolletjes moeten slikken." Dit terwijl zij onschuldig was.

Zij werd op vernederende en onaangename manier betast bij haar borsten, kruis en anus. Zij wilde dat de foto's die van haar waren gemaakt als verdachte werden vernietigd.

Haar verzoek om een echo was afgewezen omdat het te duur was, terwijl zij niet door de scan kon omdat zij zwanger was, en had laten weten dat zij ziek (heel misselijk) was, veel last had van de zwangerschap, en vanwege de zenuwen moeite had met de stoelgang. Zij moest als verdachte haar onschuld aantonen, zonder dat zij daarvoor zelf het middel mocht kiezen.

Zij vond het heel vernederend om een veel gebruikt niet passend trainingspak en ook veelgebruikt herenondergoed te moeten dragen. Zij was vanwege haar uitzichtloze situatie uiteindelijk gezwicht en had laxemiddelen genomen, hoewel zij bang was dat dit schadelijk kon zijn voor het kind. Vervolgens moet zij erg lang (een paar keer twee uur en een keer 3.5 uur) wachten tot zij naar het slikkerstoilet mocht. Nadat zij een keer had gezegd dat zij nu heel dringend moest kreeg zij tot antwoord: "je staat op de lijst." en:

"als jij je toch ontlast ga je ook in je troep blijven."

Het kwam herhaaldelijk voor dat zij het niet meer kon ophouden en zich toch moest ontlasten. Eenmaal had zij haar ontlasting uiteindelijk in het bijzijn van een celgenote in een koffiebekertje in de cel moeten doen. Vervolgens moest zij het zelf opruimen, nadat de ontlasting urenlang in de cel had gelegen. Zij kreeg ook geen verschoonde kleding terwijl haar kleding was vervuild. Zij vond dit een marteling.

Zij mocht tijdens haar detentie niet haar advocaat bellen en ook mocht zij haar vriend niet bellen om haar te komen afhalen. Zij werd zonder een woord van excuus weggebracht. Zij had door de hele gang van zaken een zenuwinzinking gekregen.

Zij kreeg € 1.800 schadevergoeding. Het gerechtshof in Amsterdam heeft haar in hoger beroep (bij beschikking van 15 november 2006) op haar verzoekschrift ex art 89 Sv een hogere dagvergoeding toegekend van € 300 per dag in plaats van € 250. Het hof overwoog dat zij het hogere bedrag kreeg vanwege haar zwangerschap en de onvoldoende zorg die zij in dat verband had gekregen.

2.1.c. De heer Wa., bij wie de scan niet duidelijk was.

De heer Wa. kwam op 23 september 2006 samen met zijn tante terug uit Suriname na een verblijf van twee maanden bij familie. Hij zou vier weken blijven, maar twee dagen voor zijn geplande vertrek, op 6 september 2006, overleed zijn vader plotseling op 52-jarige leeftijd. Hij was gebleven om zijn moeder te helpen. Hij had een hele goede band met zijn vader. Daardoor had diens plotselinge overlijden hem heel diep geraakt. Hij was in verzekering gesteld. De in verzekeringstelling was op 26 september 2006 verlengd. Hij was op 10 oktober 2006 in vrijheid gesteld. Hij heeft in totaal 16 dagen in hechtenis verbleven.

Bij aankomst op Schiphol ondervroeg de Douane hem over het doel van de reis. Hij vertelde van het overlijden van zijn vader en hij liet een overlijdensakte zien. De ambtenaren deden geen poging om zijn verhaal na te trekken. Hij stemde in met het maken van een scan. Op de eerste scan konden de radioloog en de verpleegkundige geen bolletjes waarnemen. Zij twijfelden of er sprake was van vlekken. Verzoeker vroeg om een tweede scan maar dat werd geweigerd. Verzoeker gaf aan dat later in totaal viermaal een scan werd gemaakt.

Hij werd ervan verdacht dat hij op zijn cel slikkersbollen produceerde en daarna weer inslikte en ook dat hij namaak ontlasting maakte van brood en chocoladepasta. Dit was volgens hem absoluut niet zo. Wel had hij meermalen in zijn bord gepoept omdat hij diarree had en hij heel erg lang moest wachten voordat hij naar het toilet werd begeleid. Hij kon het niet ophouden door het laxeermiddel. Verzoeker zei hierover:

"Het is echt mensonterend om door hoge nood in je broek te schijten en met honger te slapen omdat je onvoldoende hebt gegeten."

Zijn advocaat had op 9 oktober 2006 een weergave van een anoniem telefoongesprek van een medewerker aan de rechtbank gezonden. Deze medewerker vond dat de reactie op verzoekers ontlasting in zijn cel onjuist was. Volgens verzoeker was er geen goede samenwerking tussen de Douane, de KMar en het Detentiecentrum.

Verzoeker kreeg steeds een van zijn benodigde medicijnen niet, terwijl hij in verband met zijn ziekte zijn tabletten steeds tegelijk moest innemen.

Hij was tien kilo lichter geworden doordat hij rijst te eten kregen kreeg, terwijl hij daar allergisch voor was. Daardoor had hij buikpijn. In een bijgevoegde verklaring van zijn huisarts van 16 november 2006 staat dat verzoeker op 11 oktober 2006 55 kg woog, terwijl hij normaal 65 kg woog, en hij op 5 oktober 2006 bij de internist had moeten zijn.

Hij was ook voor ongeveer € 6.000 aan goederen kwijtgeraakt, waarvan € 5.000 aan gouden sieraden. In een bijgevoegde verklaring van zijn tante staat dat zij verzoekers sieraden in een sok in sportschoenen in zijn koffer had gedaan. De sieraden en de sportschoenen waren uit de koffer verdwenen. Hij had de code van zijn Samsonite koffer aan de Douane moeten geven. Hij gaf per sieraad een beschrijving en zond een verklaring van de juwelier van 16 oktober 2006 met een beschrijving en waarde van de sieraden (€ 5.000). Verzoeker gaf aan:

"Het is alsof men met vee bezig is in plaats van met mensen"

Het rouwproces van zijn vader was naar zijn gevoel wreed verstoord door deze gebeurtenis en hij vond dat Justitie hem genoegdoening moest schenken en excuses aanbieden.

2.1.d. Mevrouw E., met littekenweefsel

Mevrouw E. kwam op 24 november 2006 terug uit Suriname. De Douane droeg haar om 09.00 uur over aan de KMar. Zij vond dat de Douane haar onder druk had gezet om te bekennen dat zij bolletjes had geslikt. In het Detentiecentrum werd een scan gemaakt. De foto vertoonde een afwijking die de medische dienst niet kon interpreteren en was daarom naar het ziekenhuis gezonden. Dit was echter niet tegen haar gezegd. Wel had de medische dienst aangedrongen een laxeermiddel te nemen. Uiteindelijk was zij gezwicht en had zij een laxeermiddel ingenomen omdat zij zich geïntimideerd voelde. Zij vond het onjuist dat niet aan haar was verteld dat de foto van de scan inmiddels naar het ziekenhuis was gestuurd en dat daar was gezien dat de afwijking op de foto littekenweefsel was. Dan had zij kunnen vertellen dat dit het gevolg was van een darmoperatie. Zij gebruikte hiervoor nog medicijnen. Zij was om 18.00 uur die dag zonder een woord van excuus in vrijheid gesteld. Er was geen aandacht besteed aan het feit dat zij onschuldig was. Degenen die haar kwamen afhalen wisten niet wat er aan de hand was. De bejegening van de Douane was kortaf en niet dienstbaar. Zij wilde weten of zij op een zwarte lijst stond. Zij vond dat sprake was van discriminatie. Zij durfde niet meer naar Suriname te reizen.

Zij kreeg op 15 februari 2007 € 84,50 schadevergoeding van de rechtbank.

2.2 DE KLACHTBEHANDELING

2.2.1 Algemeen

De vier reizigers dienden ieder klachten in, omdat de 100% controle en het verblijf in het detentiecentrum voor hen een traumatische ervaring was geweest.

De instanties bij wie zij de klachten hadden ingediend, stuurden deze, soms na lange tijd, door naar andere betrokken instanties. Deze klachten werden gedeeltelijk ongegrond en gedeeltelijk gegrond verklaard. Als men schadevergoeding wilde, kon dit niet door het indienen van een klacht. Daarvoor moest men de procedure ex 89 Sv volgen (zie Achtergrond, onder 4.). Aan mevrouw W. en mevrouw E. werd schadevergoeding toegekend. Het verzoek van de heer Wa. werd niet ontvankelijk verklaard, omdat dit verzoek niet op tijd was ingediend.

Verzoekers klaagden over:

- I. De behandeling die zij hadden gekregen (alle vier verzoekers)
- II. Het ontbreken van de mogelijkheid van een scan of echo (mevrouw W.)
- III. Het verdwijnen van eigendommen (de heer Wa.)

2.2.2. De klachtbehandeling per reiziger.

2.2.2.a. De heer C., nier-, suiker- en hartpatient

Klachten

I. De behandeling

- A. het zonder excuses alleen achterlaten op Schiphol Plaza
- B. het niet verstrekken van medicijnen
- C. het niet mogen bellen naar het ziekenhuis over de nierdialyse
- D. het niet teruggeven van de insuline

Verloop klachtafhandeling

Op 30 augustus 2005 diende de heer C. via zijn advocaat een klacht in bij de KMar. Hij wilde schadeloos gesteld worden voor zijn traumatische ervaring.

De KMar deelde verzoeker op 14 september 2005 mee dat de KMar niet bevoegd was om over dit verzoek te oordelen en verwees naar de procedure ex art 89 Sv.

De KMar zond de klacht op 6 april 2006 door aan de DJI.

De Commandant verklaarde op 3 augustus 2006 de klacht ongegrond en bood alleen zijn verontschuldiging aan voor de vertraging in de afhandeling van de klacht. Op 19 december 2007 bood de KMar alsnog zijn verontschuldiging aan voor de achteraf gezien onterechte aanhouding en ook voor het daardoor ontstane ongemak.

Op 7 februari 2007 gaf de DJI (Detentie- en Uitzetcentrum Schiphol-Oost) een reactie op de klacht.

De KMar

Ad A. Het zonder excuses alleen achterlaten op Schiphol Plaza

De KMar splitste de klacht in vier onderdelen (zie hiervóór: A tot en met D) en nam de klacht dat verzoeker alleen was achterlaten op Schiphol in behandeling. De Commandant gaf in zijn reactie op de klacht aan dat verzoeker niet had gereageerd op het verslag van bevindingen en ook geen gebruik had gemaakt van de mogelijkheid van een hoorzitting. De bevindingen van de KMar luiden dat verzoeker om 11.00 was aangehouden, om 17.54 uur was voorgeleid en om 21.00 uur zonder excuses alleen was achtergelaten. De klachtencommissie overwoog in het klachtadvies van 25 juli 2006 dat de gebruikelijke nazorg inhoudt dat de arrestanten- en passantenwacht van de KMar degenen die in vrijheid worden gesteld met een transportbusje naar de luchthaven Schiphol (Schiphol Plaza) brengt. Daar zijn alle publieke voorzieningen (trein, bus, telefoon, postkantoor, banken) zodat men de reis zelfstandig kan vervolgen. Verzoeker was minder dan een dag vastgehouden en van hem mocht worden verwacht dat hij zelf verder kon reizen. Het was niet gebruikelijk dat ambtenaren van de KMar bij de invrijheidstelling hun verontschuldiging aanboden. Desondanks adviseerde de klachtencommissie de Commandant om de klacht ongegrond te verklaren, maar zijn verontschuldiging aan te bieden voor de achteraf gezien onterechte aanhouding en inverzekeringstelling.

De DJI**Ad B. Het niet verstrekken van medicijnen**

Een gespecialiseerde verpleegkundige had meteen in het detentiecentrum met verzoeker een medisch intakegesprek gehouden. De hele medische voorgeschiedenis was daarbij besproken. Vanwege deze voorgeschiedenis was direct contact gezocht met de arts van het detentiecentrum. In afwachting van de arts was geen medicatie verstrekt. De arts alleen is bevoegd om te bepalen welke medicatie en in welke dosering mag worden verstrekt.

Ad C. Het niet mogen bellen naar het ziekenhuis over de nierdialyse

De medische dienst had contact gezocht met het betreffende ziekenhuis, met toestemming van verzoeker. Deze had de medicatiegegevens via de fax gestuurd. Daarnaast was gesproken over de nierdialyse die was gepland voor 5 september 2004.

Ad D. Het niet teruggeven van de insuline

Nadat was geconstateerd dat de insuline niet was meegegeven, was overeengekomen dat verzoeker dit de volgende dag kom komen ophalen. De DJI bood oprechte excuses aan voor het feit dat de insuline niet was meegegeven.

Klacht	Instantie	Duur behandeling	Resultaat	Bijzonderheden
Traumatische ervaring	KMar	30-8-2005 tot 3-8-2006	Niet in behandeling	Verwezen naar procedure Rb.
Achterlaten op Plaza	KMar	Idem	Ongegrond	Later excuses
Bellen ziekenhuis	DJI	30-8-2005 tot 3-2-2007 (na doorz 6-4-2006)	Ongegrond	
Medicatie niet op tijd	DJI	Idem	Ongegrond	
Insuline	DJI	Idem	Geen oordeel	Excuses

2.2.2.b. Mevrouw W.**Klachten:****I. De behandeling:**

- A. Houding personeel
- B. Gebruik van laxeermiddel
- C. Lange wachttijden bij het slikkerstoilet
- D. Het dragen van verwassen rijkskleding en herenondergoed
- E. Niet mogen bellen advocaat

II. Geen mogelijkheid van scan of echo

Op 20 juni 2005, tijdens verzoeksters detentie, diende haar gemachtigde een klacht in bij het arrondissementsparket te Haarlem.

Op 29 juli 2005 diende hij een verzoek in om schadevergoeding bij de rechtbank.

Op 23 augustus 2005 diende hij bij de KMar een klacht in.

Op 14 september 2005 gaf de DJI een reactie op de klacht.

Op 13 november 2006 reageerde de Commandant van de KMar op de klacht. De KMar bood zijn excuses aan voor de behandeling en de termijnoverschrijding.

Op 14 maart 2007 diende de gemachtigde een klacht in bij de hoofdofficier van justitie te Haarlem over onder meer de behandeling in het detentiecentrum en over de weigering om een echo te maken. De gemachtigde vond dat er veel te weinig aandacht was voor de positie van zwangere vrouwen. De detentie had een grote invloed op verzoekster gehad en daardoor was de zwangerschap moeizamer verlopen.

Op 15 juni 2007 reageerde het parket op de klacht.

De DJI

Ad I. Behandeling

Ad A. Houding personeel

De DJI vond dit wellicht het belangrijkste signaal in de brief. De gehele gang van zaken binnen het ketenproces getuigde niet van enige hoffelijkheid. Voor wat betreft de houding van het personeel van het detentiecentrum was deze zaak hoog opgenomen. Al het personeel was benaderd met de stelling dat zij arrestanten dienden te behandelen op een wijze zoals zij zelf behandeld wilden worden. Het was niet meer te achterhalen hoe verzoekster was behandeld. In de toekomst zou er goed op worden toegezien hoe het personeel met arrestanten en gedetineerden omging. Dit werd een speerpunt voor de komende tijd.

Ad B. Gebruik van laxeermiddel

Laxeermiddel (sorbitol) kon op vrijwillige basis worden ingenomen en heeft geen schadelijke gevolgen. Verzoekster was niet onder druk gezet maar kon wellicht wel de druk gevoeld hebben omdat zij moeite had met de ontlasting. Verzoekster had in eerste instantie ook geen laxeermiddel gehad, maar in overleg met de arts had zij toch Sorbitol aangeboden gekregen. Het laxeermiddel werd altijd op vrijwillige basis gegeven en niet in de vorm van pillen, maar als drank.

Ad C. Lange wachttijden bij het slikkerstoilet

De KMar was verantwoordelijk voor het bedienen van het slikkerstoilet. Wanneer er veel personen waren aangehouden, kon het gebeuren dat er lange wachttijden voor de slikkerstoiletten waren. 3,5 uur was wel heel erg lang. Navraag leerde dat dit eigenlijk nooit voorkwam, maar dat er soms wat langere wachttijden waren viel niet te ontkennen. Samen met de KMar zou worden bezien hoe dit voor de toekomst was op te lossen. Vooralsnog had verzoekster hier niets aan. Namens de ketenpartners bood het detentiecentrum excuses aan wanneer verzoekster te lang had moeten wachten voor haar toiletgang.

Ad D. Het dragen van volwassen rijkskleding en herenondergoed

Het dragen van Rijkskleding was op de slikkersafdeling verplicht. Uit hygiënisch oogpunt was het onverantwoord om betrokkenen dagenlang hun eigen kleding te laten dragen. Het detentiecentrum had trainingspakken in alle maten die na het dragen grondig

gereinigd werden. Hetzelfde gold voor ondergoed. Wanneer betrokkene dit aangaf was er voldoende schoon ondergoed voorradig. Wanneer verzoekster aangaf dat zij onvoldoende in de gelegenheid was gesteld om schone kleren te krijgen dan, was dat een miscommunicatie. Er was voldoende kleding voor iedereen. Naar aanleiding van de klacht was het personeel nogmaals gewezen op deze situatie. De situatie van verzoekster was niet meer te achterhalen maar er was inmiddels voldoende aandacht voor.

Ad E. Bellen van advocaat

Arrestanten en gedetineerden hadden altijd toegang tot hun advocaat. Er was niets van bekend dat verzoekster niet had mogen bellen. Hier was ook geen enkele reden toe. Ook wanneer men vroeg om te mogen bellen, wanneer men in vrijheid werd gesteld, kon dit ook altijd. Het was een raadsel waarom verzoekster deze ervaring had gehad.

Ad II. Geen mogelijkheid van scan of echo

Het beleid was dat zwangere dames geen gebruik konden maken van het aanwezige scanapparaat. De radioloog kon namelijk niet de verantwoordelijkheid nemen voor de gevolgen voor de zwangerschap. Een echo was geen optie. Testen hadden uitgewezen dat de beelden van de echo niet bruikbaar waren voor een goed beeld van het eventueel aanwezig zijn van bollen. Een echo had daarom geen invloed gehad op de te volgen procedure. Het beleid was dan ook dat verzoekster haar onschuld slechts kon aantonen door drie keer een schone productie te hebben.

Tot slot gaf de DJI aan dat het leek of bij verzoekster veel was mis gegaan. De directeur bood voor wat betreft het Detentie- en Uitzetcentrum zijn excuses aan. Het was erg moeilijk om te achterhalen wat er was gebeurd.

De KMar

Ad C. Lange wachttijden bij het slikkertoilet

De KMar verwees naar de reactie van de DJI op dit punt en gaf aan dat de DJI excuses had aangeboden voor het mogelijk te lang moeten wachten op toiletbezoek.

Ten tijde van dit incident werd er geen uitgebreide registratie bijgehouden van verzoeken om het toilet te bezoeken. Het was mogelijk dat er enige tijd gewacht moest worden voordat er van een toilet gebruik gemaakt kon worden. Aangezien niet meer exact was te achterhalen of en eventueel hoe lang verzoekster had moeten wachten voordat zij gebruik kon maken van het toilet, en of aan de betrokken ambtenaren van de KMar, die de toiletgang controleren, was meegedeeld dat verzoekster zwanger was, diende te worden uitgegaan van haar verklaring. Dit betekende dat, mede gezien de bijzondere omstandigheden, dit klachtonderdeel gegrond moest worden verklaard, aldus de KMar.

Het OM

Ad I. Behandeling

Het parket wilde niet meer inhoudelijk op de klacht ingaan, omdat het gerechtshof te Amsterdam aan verzoekster al schadevergoeding had toegekend. Daarbij was mede gelet op de zwangerschap en de onvoldoende zorg die zij in dat verband had gekregen.

Dat zij zeer onheus en slecht zou zijn bejegend en dat haar behandeling zeer vernederend zou zijn geweest stond niet in deze beslissing. Wel kon de hoofdofficier zich voorstellen dat de behandeling in het kader van de 100%-controle grote impact op haar had gehad. Hij betreurde het dat zij in haar toestand achteraf gezien ten onrechte in detentie had moeten verblijven.

Ad II. Geen scan of echo

Over de echo deelde de hoofdofficier mee dat bij zwangere vrouwen geen röntgenscan werd toegepast. Het aanbieden van een echo stuitte op praktische problemen. Vanwege lucht in de darmen kon een echo niet altijd zekerheid geven. Een deskundig radioloog moet de echo beoordelen. Het overbrengen en begeleiden van zwangere vrouwen naar een ziekenhuis kostte veel tijd en capaciteit. In elk individueel geval moest een zorgvuldige afweging worden gemaakt tussen het belang van de aangehouden zwangere verdachte en het opsporingsbelang.

Klacht	Instantie	Duur behandeling	Resultaat	Bijzonderheden
Houding personeel	DJI	20-6-2005 tot 14-9-2005	Geen oordeel	Werd speerpunt
Laxeermiddel	DJI	Idem	Ongegrond	Vrijwillig
Slikkertoilet	DJI	Idem	Geen oordeel	Excuses
Rijkskleding	DJI	Idem	Geen oordeel	Miscommunicatie
Bellen advocaat	DJI	Idem	Geen oordeel	Miscommunicatie
Geen scan of echo	DJI	Idem	Ongegrond	Niet mogelijk
Slikkertoilet	KMar	23 -8-2005 tot 13-11- 2006	Gegronnd	Excuses
Behandeling	Parket	14-3-2007 tot 15-6-2007	Weigering te behandelen	Hof heeft al geoordeeld
Geen scan of echo	Parket	Idem	Ongegrond	Niet mogelijk

2. De heer Wa.

Klachten:

I. Behandeling:

- A. De ondervraging
- B. Wachtijden slikkertoilet
- C. Niet verstrekken medicijnen
- D. Verkeerde voeding

III. Verdwijning eigendommen

Op 9 november 2006 zonden verzoeker en zijn echtgenote klachtbrieven aan het parket in Haarlem en aan de Rijksrecherche.

Op 15 november 2006 deelde het Ministerie van Justitie in antwoord op een e-mail bericht van verzoekers echtgenote van 28 september 2006 mee dat de vragen over de

uitvoering van de 100%-controle waren doorgezonden naar het college van Procureurs-Generaal.

Het parket in Haarlem zond de brief van 9 november 2006 op 30 januari 2007 door aan de douane. Op 13 april 2007 gaf de Douane een reactie op deze brief.

Op 6 november 2007 klaagde verzoeker nogmaals over de verdwijning van zijn kostbaarheden. Ditmaal rechtstreeks bij de KMar. Op 28 januari 2008 reageerde de KMar op deze klacht.

De Douane

Ad I. Behandeling

Ad A. De ondervraging

De Douane gaf een deel van het proces-verbaal van aanhouding weer. De Douane had verzoeker op 23 september 2006 om 15.00 uur gecontroleerd. Tijdens het interview gaf hij een beeld dat de slikkercriteria op hem van toepassing waren. Om 15.30 uur oordeelde een tweede ambtenaar. Verzoeker voldeed aan negen slikkercriteria. Uit het proces-verbaal bleek niet dat verzoekers vader was overleden of van bewijsstukken daarvan. Wel was vastgelegd dat de vertrekdatum van de reis was gewijzigd vanwege het overlijden van zijn vader, maar dat verzoeker niet de datum van overlijden kon noemen. Ook had hij gezegd dat hij op 22 september een medische controle had, maar toonde hij een bewijs voor controle op 16 september 2006.

De controlerende ambtenaar kon zich niet meer specifiek de controle van 23 september 2006 herinneren. Dit kwam door het grote tijdsverloop sinds deze controle en het voorleggen van de klacht op 2 februari 2007. Daarom onthield de Douane zich van een oordeel over de klacht dat niet was ingegaan op verzoekers verhaal dat zijn vader was overleden. De Douane betreurde het dat verzoeker niet had ervaren dat de beambten zorgvuldig en gepast waren omgegaan met reizigers die recent een naaste hadden verloren en in rouw waren.

De DJI

Ad B. Wachttijden slikkertoilet

Ad C. Niet verstrekken medicijnen

Ad D. Verkeerde voeding

Hiervan zijn geen stukken in het dossier aangetroffen.

De KMar

Ad III. Verdwijning eigendommen

De Douane had verzoeker, na zijn aanhouding op 23 september 2006 samen met zijn bagage, overgedragen aan de KMar voor een strafrechtelijk onderzoek. Op het fouilleringsformulier stond een aantal goederen, waaronder een gouden armband, een zilveren ketting, een gouden ring en een gouden oorknop. Deze goederen waren in een waarde-enveloppe gedaan, die in zijn bijzijn was gesloten en waarvoor hij had getekend. Daarop had de KMar hem en zijn bagage vervoerd naar het Detentie- en Uitzetcentrum Schiphol Oost. Daar was hij in een ophoudruimte geplaatst, waar hij zicht had op zijn bagage. Na voorgeleiding voor de hulpofficier van justitie, was hij voor drie dagen in verzekering gesteld. Na zijn aanhouding was een telefoon en een vliegticket in beslag

genomen, en was een bewijs van ontvangst verstrekt. Deze goederen waren op 27 november 2007 geretourneerd. De KMar had twee koffers, een handtas en de waarde-enveloppe aan het Detentiecentrum overgedragen. Medewerkers van het Detentiecentrum hadden voor ontvangst getekend. De KMar had behalve de bij de fouillering aangetroffen goederen, geen goederen aangetroffen. Verzoeker had niet aan KMar ambtenaren aangegeven dat hij naast de goederen die bij zijn fouillering waren aangetroffen, nog andere waardevolle goederen in zijn koffers had. Daarom kon de KMar niet verantwoordelijk worden gehouden voor het verlies van zijn goederen.

Klacht	Instantie	Duur behandeling	Resultaat	bijzonderheden
Ondervraging	Douane	9-11-2006 tot 13-4-2007	Geen oordeel	Te lang geleden
Medicijnen	DJI	?	?	Niets in dossier aangetroffen
Slikkertoilet	DJI	?	?	Idem
Voeding	DJI	?	?	Idem
Verdwijnen eigendommen	Kmar	6-11-2007 tot 8-1-2008	Ongegrond	

2.2.2.d. Mevrouw E. (littekenweefsel)

Klachten

I. Behandeling:

- A. Laxeermiddelen
- B. Discriminatie
- C. Zwarte lijst

II. Geen mogelijkheid van (duidelijke) scan of echo

Mevrouw E. diende op 13 december 2006 een klacht in bij het parket Haarlem.

Het parket berichtte op 2 februari 2007 dat de klacht betrekking had op de Douane, de KMar en de DJI, en dat haar brief aan deze instanties was doorgezonden.

De DJI reageerde op 5 februari 2007 op de klacht; de Douane reageerde op 19 maart 2007 en de KMar reageerde op 14 mei 2007 op de klacht.

De DJI

Ad I. Behandeling

Ad A. Laxeermiddelen

De DJI gaf aan dat niet een arts maar een verpleegkundige verzoekster had gezien en had het laxeermiddel aangeboden. Het innemen was een vrije keuze geweest. Deze klacht was daarom nimmer gedeeld door andere personen die het proces hadden ondergaan.

Ad II De scan

De DJI liet weten dat een scan niet verplicht was. Verzoekster had vrijwillig een scan ondergaan. Daar had zij ook een verklaring voor ondertekend. Een arts in het ziekenhuis had de scan beoordeeld omdat de verpleegkundige twijfelde over de uitslag. Dit kostte wat tijd.

De Douane

Ad B. Discriminatie

De Douane citeerde uit het proces-verbaal van aanhouding. Verzoekster was om 09.30 uur gecontroleerd, om 09.55 uur aangehouden op verdenking van het slikken van bolletjes, onder meer omdat zij een wit uitgeslagen tong had. Zij voldeed aan acht van de slikkercriteria. Zij was om 12.55 overgedragen aan de KMar. De Douane ontkende dat alleen zwarte reizigers werden geselecteerd. De Douane selecteerde op basis van risicoprofielen en niet op huidskleur. Uit verzoeksters informatie kon de douane niet opmaken of de controle op basis van de risicoprofielen juist was uitgevoerd. Daarom kon hierover geen oordeel worden gegeven. De douane betreurde het dat verzoekster ten onrechte was aangehouden en de controle als discriminerend had ervaren.

De KMar

Ad C. Zwarte lijst

De KMar verstrekke aan luchtvaartmaatschappijen persoonsgegevens uit het Politieregister Bedrijfsprocessensysteem KMar (BPS) van personen waarbij verdovende middelen waren aangetroffen. Dit was de zwarte lijst drugskoeriers. Deze personen werden drie jaar lang geweigerd op risicovluchten. Omdat bij verzoekster geen drugs waren aangetroffen was de verdenking van drugsmokkel ten onrechte geweest en waren haar gegevens niet opgenomen op de zwarte lijst. Haar persoonsgegevens stonden wel in het BPS. Deze gegevens waren alleen toegankelijk voor statistische doeleinden, klachtbehandeling en het verantwoorden van ambtshandelingen achteraf.

De foto's en vingerafdrukken waren meteen na haar vrijlating verwijderd.

Klacht	Instantie	Duur behandeling	Resultaat	Bijzonderheden
Laxeermiddel	DJI	5-2-2007	Ongegrond	Vrijwillig
Scan	DJI	5-2-2007	Ongegrond	Vrijwillig
Discriminatie	Douane	13-12-2006 tot 19-3-2007	Geen oordeel	
Zwarte lijst	KMar	13-12-2006 tot 14-5-2007	Ongegrond	Wel in BPS

3. HET ONDERZOEK BIJ DE NATIONALE OMBUDSMAN

3.1. INLEIDING

Vervolgens richtten verzoekers zich tot de Nationale ombudsman. Zij klaagden allen zowel over de 100%-controle als over de klachtbehandeling daarover. Zij vonden de behandeling vernederend en traumatisch. Zij wilden hiervoor erkenning en (C. en Wa.) ook schadevergoeding. Zij vonden de klachtbehandeling niet professioneel en teleurstellend. Het had erg lang geduurd, er waren meerdere partijen bij betrokken en de antwoorden waren niet erg duidelijk.

Daarop legde de Nationale ombudsman hun klachten voor aan de betrokken ministers en stelde een aantal specifieke vragen. Daarnaast werd een bezoek gebracht aan de G-pier op de luchthaven Schiphol, om de huidige situatie met de scan op de G-pier verder te bekijken.

3.2. DE KLACHTEN PER REIZIGER

Verzoeker C. vond dat de KMar zijn zorgplicht voor chronisch zieken had verzaakt. Hij had wel gereageerd op het verslag van bevindingen. Hij had op 26 juni 2006 tegen de secretaris van de klachtencommissie gezegd dat hij het niet eens was met de bevindingen. Ook wist hij niet dat de KMar de klacht had gesplitst en pas op 6 april 2006 had doorgezonden aan de DJI.

Verzoekster W. vroeg aandacht voor zwangere vrouwen, die minder goed belastbaar zijn, maar juist zij vijf dagen worden vastgehouden. Zij had liever een scan ondergaan, omdat de gevolgen van haar verblijf voor haar zwangerschap ernstiger waren dan een scan. Het parket weigerde zonder meer om iets te doen voor een humanere behandeling, dit terwijl zwangere vrouwen op grond van internationale verdragen een extra beschermde positie behoren te krijgen.

Verzoeker Wa. klaagde dat hij schade aan zijn urinebuis had gekregen, omdat hij niet naar de wc mocht. Daardoor moest hij in juli 2007 een operatie ondergaan, waarbij 3 cm van zijn urinebuis moest worden gereconstrueerd. Verder had geen van de instanties de moeite genomen om zijn klachten over de behandeling, waaronder de diefstal van zijn eigendommen, te onderzoeken.

Verzoekster E. was erg boos en nam helemaal geen genoegen met de antwoorden, die zij onvoldoende, erg laat (de DJI was lang niet bereikbaar) en ook zelfs kinderachtig vond, vooral het antwoord dat zij vrijwillig laxemiddel zou hebben genomen.

3.3. BEZOEK AAN SCHIPHOL

Op 7 december 2009 brachten de substituut ombudsman en twee onderzoekers een bezoek aan de G-pier op de luchthaven Schiphol, om de huidige situatie met de scan op de G-pier verder te bekijken. Tijdens dit bezoek bleek onder meer dat de scan vrijwillig is en alleen is bedoeld voor het constateren van de aanwezigheid van bolletjes. Van

zwangere vrouwen wordt geen röntgenfoto gemaakt. Uit de scan blijkt of men bolletjes heeft geslikt of niet, tenzij de foto moeilijk te beoordelen is, dan wordt de röntgenoloog gevraagd er naar te kijken. Er vindt in elke zaak terugkoppeling plaats met de Douane. De Douane mag niet te lichtvaardig mensen als verdachte aanmerken.

3.4. REACTIE VAN DE MINISTERS

A. Algemeen

In het kader van het onderzoek stelde de Nationale ombudsman bij brief van 6 januari 2009 de ministers de volgende algemene vragen over de 100%-controle.

1. In welke situatie komen reizigers die zijn aangehouden op verdenking van het slikken van bolletjes niet in aanmerking voor een scan op de luchthaven Schiphol?
2. Wat gebeurt er in deze situatie met aangehouden reizigers?
3. Worden deze reizigers, voordat zij in het Detentiecentrum Schiphol-Oost worden geplaatst, onderworpen aan een medisch onderzoek? Zo ja wie verricht dit onderzoek en wat wordt er met deze informatie gedaan?
4. Bestaat er voor zwangere vrouwen een alternatief voor de bodyscan?
5. Beschikt het detentiecentrum Schiphol-Oost zelf over een bodyscan?

Verbeteringen

Op 17 april 2009 reageerde de minister van Justitie schriftelijk mede namens de ministers van Defensie en Financiën. Allereerst wees hij op alle verbeteringen die er sinds het verschijnen van het rapport van de Nationale ombudsman in 2006 waren aangebracht. Met name wees hij op een brief van het parket Haarlem van 14 maart 2008 aan het Ministerie van Justitie. In deze brief gaat het parket in op de verbeteringen die in het kader van de 100%-controles waren aangebracht. Er was aanzienlijk geïnvesteerd in deze verbeteringen teneinde het ongemak voor de reizigers zoveel mogelijk te beperken. Deze verbeteringen hadden betrekking op het gebied van communicatie, het uitvoeren van de controle, de informatievoorziening aan de reizigers, de faciliteiten op Schiphol, de omgang met de onschuldig gebleken verdachten en de klachtbehandeling. Daarnaast was het gehele controle en opsporingsproces aanzienlijk ingekort nu de verdachten niet langer naar het Detentiecentrum Schiphol-Oost hoefden omdat de bodyscan nu op de G-pier was geïnstalleerd.

Geen scan

Aan reizigers die zijn aangehouden op verdenking van het slikken van bolletjes wordt aangeboden om een röntgenscan op de luchthaven Schiphol te laten maken, zodat zij hun mogelijke onschuld kunnen aantonen. Het maken van een röntgenscan is vrijwillig. De passagiers moeten een verklaring ondertekenen dat zij vrijwillig deelnemen. Uitgezonderd van deze mogelijkheid zijn:

- zwangere vrouwen (of mogelijk zwangere vrouwen op eigen aangeven);
- kinderen jonger dan 16 jaar;
- zij die op grond van een medische indicatie daarvoor niet in aanmerking komen (dit was nog niet voorgekomen).

Wat gebeurt er dan?

Zij worden dan overgebracht naar het Cellencomplex te Oude Meer. Aldaar wordt iedere verdachte in verzekering gesteld door een hulpofficier van Justitie, in afwachting van eventuele productie. Als de productie van bolletjes uitblijft en de verdachte drie keer een “schone” productie heeft, zal de verdachte in vrijheid worden gesteld.

Medisch onderzoek

Zoals gebruikelijk binnen het Detentiecentrum wordt er direct na binnenkomst een medische intake gehouden door een gespecialiseerde verpleegkundige van de Medische Dienst, onder verantwoordelijkheid van de DJI, waarbij de gehele medische geschiedenis van de gedetineerde wordt besproken. Afhankelijk van de verkregen informatie wordt er zo nodig contact opgenomen met de arts van het Detentiecentrum. De bevoegdheid tot het verstrekken van medicijnen en het bepalen van de dosering, ligt enkel en alleen bij een arts. Met toestemming van de gedetineerde wordt er, indien noodzakelijk, contact opgenomen met de eigen arts of specialist in een ziekenhuis. De uit de medische intake verkregen informatie blijft bij de Medische Dienst. De KMar heeft hierin geen inzage.

Indien er een speciale behandeling of medicatie nodig is, dan wordt die door de Medische Dienst verzorgd c.q. verstrekt. Het medische dossier blijft bij de Medische Dienst en volgt de gedetineerde, indien deze wordt overgeplaatst naar een andere inrichting.

Geen alternatief voor de bodyscan voor zwangere vrouwen

Er bestaat voor zwangere vrouwen geen praktisch en haalbaar alternatief voor de bodyscan. Als een zwangere verdachte toch moet aantonen dat zij geen bolletjes heeft geslikt dan zijn er, afgezien van de driemaal schone productie, in theorie twee alternatieve medische onderzoeksmethoden:

1. Het uitvoeren van een MRI-scan. Dit onderzoek is niet schadelijk voor zowel de foetus als de verdachte. Qua beeldvorming heeft deze onderzoeksmethodiek de voorkeur. Uitvoering en beoordeling moet gebeuren in een ziekenhuis en door een radioloog. Een MRI-onderzoek neemt aanmerkelijk meer tijd in beslag.
2. Echo-onderzoek, soms kan door middel van een echografie worden uitgesloten dat de verdachte bolletjes heeft geslikt. Het is echter door eventuele lucht in de darmen niet altijd met 100% zekerheid uit te sluiten of de verdachte wel of geen bolletjes heeft geslikt. Uitvoering en beoordeling dient te geschieden door iemand die ruime ervaring heeft met echografie (radioloog). Probleem hierbij is dat er geen echo-apparaat op Schiphol aanwezig is. Het uitvoeren van een echo-onderzoek neemt relatief veel tijd in beslag en er is op Schiphol geen personeel (radioloog) aanwezig dat een dergelijk onderzoek kan uitvoeren. Het correct uitvoeren van een echo-onderzoek vereist bovendien radiologische deskundigheid en men dient er goed geoefend in zijn.

Ten opzichte van bovenstaande onderzoeken is het maken van een röntgenfoto relatief eenvoudig uit te voeren. Hoewel de dosis voor een eventuele zwangere (en uiteraard ook voor de overige) verdachte laag is en de kans dat er tijdens de zwangerschap iets mis gaat (afwijkingen/miskraam) door het maken van de röntgenopname erg klein is en ver beneden alle dosisdrempels valt, is het beleid erop gericht dat van zwangere vrouwen

geen röntgenopname wordt gemaakt. De radioloog kan eventuele gevolgen voor de zwangerschap niet voor zijn rekening nemen. Indien een röntgenopname van een zwangere verdachte om wat voor reden ook toch gemaakt dient te worden, moet dit zorgvuldig worden afgewogen en gerechtvaardigd, waarbij alternatieven in deze afweging moeten worden betrokken.

Bodyscan op Schiphol-Oost

Het Cellencomplex te Oude Meer beschikt zelf over een bodyscan, maar deze wordt sinds de plaatsing van een bodyscan op de G-pier te Schiphol niet meer gebruikt. De oude röntgenscan die tot april 2007 op Schiphol-Oost werd gebruikt, is in het Detentiecentrum fysiek nog aanwezig en nog in beheer bij de DJI die destijds ook verantwoordelijk was voor de bediening van het apparaat. Deze scan kan momenteel niet meer worden gebruikt, omdat er geen opgeleid medisch personeel voorhanden is. In het huidige proces valt de nieuwe röntgenscan die op de G-pier op de luchthaven staat qua beheer en bediening door medisch personeel onder de verantwoordelijkheid van de KMar.

Klachtbehandeling

Per 1 september 2006 is een één loketfunctie ingesteld. Dit betekent dat het parket te Haarlem de klachten over de 100%-controle krijgt toegestuurd waarbij meerdere ketenorganisaties zijn betrokken. Het parket beoordeelt vervolgens de ontvankelijkheid van deze klachten en stuurt de gedeelten van de klacht vervolgens ter behandeling door naar de verschillende instanties, die verantwoordelijk zijn voor deze gedeelten. Het aantal klachten is de afgelopen tijd sterk afgenomen en er zijn vrijwel geen grote inhoudelijke klachten meer. De klachten betreffen voor het grootste deel schadeclaims voor de uitvoering van een controle, een aanhouding of detentie.

B. De individuele klachten

De minister gaf per individuele klacht een reactie. Voor de leesbaarheid is deze reactie per onderwerp weergegeven. Deze onderwerpen zijn: de behandeling van de vier reizigers, waaronder het nemen van laxemiddel en de wachttijden voor het slikkertoilet; de scan of echo; de verdwijning van eigendommen van verzoeker Wa. en de klachtbehandeling.

1. Behandeling

a. uit medisch oogpunt

De heer C.

De heer C. had na zijn aanhouding om 11 uur eerder bezoek moeten krijgen van medisch personeel/de dienstdoende arts, dan pas om 19.30 uur. Dit kwam mogelijk door het aantal aanhoudingen en de hectiek in de F-straat op Schiphol-Oost. De KMar had helaas niet onmiddellijk gereageerd op verzoekers mededeling dat hij hart-, nier- en suikerpatiënt was. Het was zorgvuldiger geweest als eerder een arts was geconsulteerd. Het was niet meer vast te stellen of hij (tijdig) zijn medicijnen heeft gekregen. Daarom werd er van uitgegaan dat verzoekers stelling dat hij zijn medicijnen niet had gekregen, juist was. Het was ook evident dat verzoeker bij zijn ontslag zijn insuline had moeten terugkrijgen. Deze

klacht was gegrond. De minister vond het daarbij niet nodig dat verzoeker zelf contact zou opnemen met het ziekenhuis waar zijn nierdialyse plaatsvond. Het ging er immers om dat de DJI rekening hield met zijn gezondheidstoestand en dat hij door een arts werd gezien en beoordeeld. Dat was gebeurd, zij het pas bij zijn in verzekeringstelling.

De heer Wa.

Uit navraag bij de KMar en de DJI was gebleken dat verzoeker geen signalen had gegeven dat hij enig lichamelijk letsel (zoals aan zijn urinebuis) had gekregen door het ophouden van zijn urine of door een andere oorzaak. Ook had verzoeker niet gemeld dat hij allergisch was. Tijdens de medische intake werd hiernaar gevraagd. Hij was driemaal door een arts bezocht. Daarbij had eventueel letsel besproken kunnen worden. Er waren geen andere signalen dat zijn lichaamsgewicht (snel) afnam. Wel erkende de minister dat dit voor verzoeker ongewenst en ingrijpend kon zijn geweest.

b. Laxeermiddel

De minister vond deze klachten ongegrond. Verdachten worden nooit gedwongen om laxeermiddel te nemen. Het laxeermiddel kon worden aangeboden, opdat productie sneller op gang zou komen. Dit was in het belang van de verdachte zelf. Misschien hadden verzoeksters W. en E. en verzoeker Wa. enige subjectieve druk gevoeld om de aangeboden laxeermiddelen in te nemen.

c. Wachten op het slikkerstoilet

De procedure van de toiletgang hield in dat de DJI de oproep signaleert om naar het slikkertoilet te gaan. De bewaarder houdt de registratie bij van deze oproep. Deze bewaarder houdt toezicht via de monitor/intercom. De KMar (het Rechercheteam Drugsbestrijding, RTD en de Arrestanten Passanten Wacht, APW) is verantwoordelijk voor het feitelijk begeleiden naar het slikkertoilet.

Oude situatie

Onder de oude situatie registreerde de DJI de oproep en stelde de KMar hiervan in kennis. De KMar verzorgde de begeleiding naar het slikkertoilet. De KMar hield een productielijst bij waarop het resultaat van de productie zichtbaar was. Er was echter nog geen koppeling tussen beide registraties. Daardoor was het, door het tijdsverloop, niet meer te achterhalen of en hoe lang verzoekster W. en verzoeker Wa. moesten wachten voordat zij gebruik konden maken van het slikkertoilet. Evenmin was te achterhalen of aan de KMar was meegedeeld dat verzoekster W. zwanger was.

De minister achtte deze klachten gegrond.

Huidige situatie.

Zoals in de brief van de DJI 14 september 2005 aan verzoekster W. was aangekondigd (zie hiervoor onder 2.2.2b) was de procedure verbeterd per 1 januari 2007.

De DJI registreerde de oproep van de gedetineerde om naar het toilet te gaan, het tijdstip dat de KMar verscheen en het tijdstip dat de KMar de afdeling weer verliet. Per 1 januari 2007 was de afspraak dat de KMar zo spoedig mogelijk na de oproep moest verschijnen. In de praktijk was dit tussen de drie en de tien minuten.

Vanaf 1 januari 2009 was de afspraak tussen de DJI en de KMar dat de wachttijd na de oproep niet langer mocht zijn dan drie minuten. De KMar had drie minuten nodig om van hun werkplek naar de afdeling te komen. Als er meerdere personen tegelijk waren aangehouden konden er langere wachttijden voor het toilet zijn.

d. Informatieverstrekking

Verzoekster E. had volgens de minister zoals bij iedere inkomende verdachte gebruikelijk was, een intakegesprek gevoerd met de KMar over de algemene gang van zaken. Een gespecialiseerde verpleegkundige had de medische intake verzorgd. Daarbij was ook de gelegenheid om actie vragen te stellen over de verdere procedure. Op deze manier was informatieverstrekking voldoende gewaarborgd. Het was niet aan de KMar om met verdachten in discussie te gaan over de medische interpretatie van de röntgenscan.

De klacht was ongegrond.

2. Geen scan of echo

De minister gaf in reactie op de klacht van verzoeker C. aan dat verzoeker uitdrukkelijk had aangegeven dat hij gebruik wilde maken van de röntgenscan.

Op de klacht van verzoekster W. gaf de minister aan dat verzoekster had verklaard dat zij zwanger was. Daarom werd geen röntgenscan gemaakt. Dit betekende dat het opsporingsproces op een andere wijze moest worden voortgezet. Verzoekster W. was immers verdachte. De enige manier om de verdenking te laten vervallen was drie maal schoon produceren. Een praktisch en haalbaar alternatief voor de drie maal schone productie was er niet. Een echo of MRI-scan kost veel tijd en capaciteit die niet kan worden geveegd, omdat van de 16 zwangere vrouwen die tussen april 2008 en december 2008 waren aangehouden, er 15 bolletjes hadden geslikt. Daarmee was (van deze groep) 93,8 % schuldig aan invoer van harddrugs. In elk individueel geval moet bij de beoordeling van de noodzaak om de vrijheidsbenemende maatregelen te laten voortduren, op basis van de feitelijke omstandigheden een zorgvuldige afweging worden gemaakt tussen het belang van de aangehouden zwangere verdachte en het opsporingsbelang. In het geval van verzoekster was die afweging gemaakt. De minister achtte deze klacht ongegrond.

Onduidelijke scan

Bij verzoeker Wa. gaf de eerste scan geen duidelijkheid over de afwezigheid van bolletjes in verzoekers lichaam. De daaropvolgende vier scans gaven deze duidelijkheid ook niet. Omdat de aanwezigheid van bolletjes niet ondubbelzinnig was uitgesloten, kon verzoeker niet worden vrijgelaten. Het vermoeden bestond dat verzoeker bolletjes opnieuw inslikte, en ook dat hij namaak ontlasting produceerde. In een verhoor op 9 oktober 2006 had hij dit ook toegegeven, waarbij hij tegelijk had verklaard dat hij geen bolletjes had geslikt. Op 10 oktober 2006 was hij vrijgelaten nadat hij driemaal een schone ontlasting had. Uit informatie van de KMar volgde dat verzoeker hooguit twee bodyscans had ondergaan.

Bij verzoekster E. vertoonde de scan onregelmatigheden. Een verpleegkundige van de DJI had de scan afgenomen. Daarna had de radioloog in het ziekenhuis de scan beoordeeld. Als littekenweefsel relevant zou zijn, was het aan de radioloog om dit bij zijn

beoordeling te betrekken. Dit zou op die wijze ten behoeve van het opsporingsproces blijken. De klacht was ongegrond.

3. Verdwijning eigendommen

De douane doorzoekt de bagage van de passagiers in hun bijzijn. Afgesloten koffers worden op verzoek van de douane door de reiziger geopend. In voorkomende gevallen geeft de reiziger aan de douane de sleutel of slotcode om de koffer te openen. Het was niet meer te achterhalen op welke manier de controle van verzoekers koffer is uitgevoerd. Er waren geen controletechnische overwegingen voor de douane om waardevolle spullen tijdens de controle uit de koffier van een gecontroleerde reiziger te halen.

Na overdracht aan de KMar was verzoeker gefouilleerd. Op het fouilleringsformulier was aangegeven welke goederen waren ingenomen. Dit was per goed aangegeven, zoals een Surinaams paspoort, een Nederlands verblijfsdocument, een Nederlands rijbewijs, een portemonnee, een gouden armband, ring en oorknop, en een zilveren ketting.

Deze goederen waren in een waarde enveloppe gedaan, die was gesloten. Verzoeker had voor akkoord getekend. Verzoeker was met zijn bagage naar het detentiecentrum gebracht. Daar was hij in een ophoudruimte geplaatst. Van daaruit had hij voortdurend zicht op zijn bagage. Om 21.40 die dag (23 september 2006) had de hulpofficier van justitie verzoeker drie dagen in verzekering gesteld. Daarna had de KMar hem overgedragen aan de DJI. Verzoekers inbeslaggenomen goederen (twee koffers en één handtas) waren aan de DJI overgedragen en opgeslagen. Ook de goederen op de fouilleringslijst waren met deze lijst overgedragen aan de DJI. Verzoeker had tweemaal een handtekening geplaatst voor ontvangst. De DJI had verzoekers goederen ongeopend opgeslagen. De DJI had de preciosa zak niet geopend. Verzoeker had voor ontvangst van de preciosa zak getekend. Er was voldoende zorgvuldigheid betracht met de bagage en kostbaarheden van verzoeker. De klacht was ongegrond.

4. Klachtafhandeling

De heer C.

Vanwege de één loketfunctie sinds 1 september 2006 zou een herhaling van de situatie als van de heer C. (zijn klacht was van 30 augustus 2005) waarin klachten laat door de ene behandelende instantie worden doorgezonden naar een andere, in beginsel niet meer voor kunnen komen.

Verder was het zorgvuldiger geweest als wel melding was gemaakt van het telefoongesprek met de secretaris van de klachtencommissie. Dit gesprek kon niet als hoorzitting worden beschouwd, omdat de secretaris geen lid is van de klachtencommissie en een lid van de klachtencommissie de hoorzitting doet. Ook was het correcter geweest om verzoekers gemachtigde op de hoogte te stellen van het doorzenden van de klacht naar de DJI. De klacht was pas laat naar de DJI gestuurd. Dit was mede veroorzaakt door de destijds beperkte beschikbare capaciteit bij de klachtafhandeling van de KMar. Hierdoor had het onwenselijk lang geduurd voordat de resultaten van het onderzoek inhoudelijk konden worden beoordeeld.

De behandeling als geheel had te lang geduurd en was op onderdelen administratief niet vlekkeloos verlopen. Deze klacht was gegrond.

Mevrouw W.

De KMar had verzoeksters klachtbrief van 23 augustus 2005 op 13 november 2006 afgedaan. Op 4 januari 2006 was een vertragingsbericht gezonden en op 6 september 2006 was een verslag van bevindingen aan verzoekster gezonden. De Commandant had excuses aangeboden voor de behandeling en de termijnoverschrijding. De behandeling van de klacht had veel te lang geduurd. De klacht was gegrond.

De heer Wa.

De KMar had verzoekers van 6 november 2007 over zijn vermiste kostbaarheden behandeld op 28 januari 2008. Deze afdoeningstermijn van drie maanden was redelijk, omdat de KMar op Schiphol navraag moest doen. De klacht was ongegrond.

Mevrouw E.

De DJI had de brief van verzoekster E. van 13 december 2006 op 5 februari 2007 beantwoord. Door een omissie van het detentiecentrum was de telefonische bereikbaarheid van de klachtbehandelaar niet goed geregeld. Hiervoor was excuus aangeboden. De klacht was gegrond, hoewel sprake was van een geringe termijnoverschrijding. De klacht was binnen acht weken beantwoord, in plaats van binnen zes weken, zonder dat een verdagingsbericht was gezonden.

3.5. Nadere vragen Nationale ombudsman

Op 7 december 2009 brachten de Substituut Nationale ombudsman en twee medewerksters een bezoek aan de KMar op Schiphol. Naar aanleiding van dit bezoek stelde de Nationale ombudsman op 10 december 2009 een aantal nadere vragen aan de KMar. De minister van Defensie gaf op 17 maart 2010 een reactie op de nadere vragen:

1. Op de vraag over een experiment met de inzet van echoscopie gaf de minister aan dat er in 2004 en in 2006 een experiment was geweest. De resultaten waren echter onbetrouwbaar, de procedure was bewerkelijk en er waren ook privacy bezwaren omdat de onderbuik moest worden ontbloot en ingesmeerd met gel. Pas geslikte bollen waren nog niet in de onderbuik beland, en daarmee niet zichtbaar. In mei 2006 vond een tweede experiment plaats met een ander apparaat in Suriname, om te kans te verkleinen dat slikkers tijdens de vlucht zouden overlijden. De resultaten waren positief, maar het OM in Suriname wilde verder niet met een echoscan werken. Bovendien werden de bollen beter verpakt zodat het risico van overlijden kleiner werd.

2. Op de vraag hoeveel van de zwanger vrouwen bolletjes hadden geslikt antwoordde de minister dat registratie van zwangere vrouwen pas sinds april 2008 plaatsvindt. Vanaf die datum hadden in 2008 van de 16 zwangere vrouwen 15 bolletjes geslikt en in 2009 waren van de 24 vrouwen 21 vrouwen drugskoerier.

3. Op de vraag hoeveel personen de Douane in 2007 en 2008 had aangehouden en hoeveel daarvan werkelijk in verzekering waren gesteld en van hoeveel van hen een röntgenfoto was gemaakt, antwoordde de minister dat de Douane in 2007 1093 personen

had aangehouden, 794 verdachten in verzekering waren gesteld, en van 531 verdachten een röntgenfoto was gemaakt.

In 2008 had de Douane 1098 personen aangehouden, waren 838 verdachten in verzekering gesteld en was van 484 verdachten een foto gemaakt.

4. Op de vraag hoeveel klachten er in 2007 en 2008 waren ingediend gaf de minister aan dat er in 2007 vijf klachten waren ingediend en in 2008 drie klachten waren ingediend.

De klachtbehandeling was zeker verbeterd sinds de invoering van de coördinerende rol van het parket Haarlem.

5. Op de vraag hoe lang ingeslotenen moeten wachten voordat zij naar het slikkertoilet kunnen gaf de minister het volgende antwoord. Zodra de verdachte aankomt op Schiphol-Oost wordt deze, tijdelijk, ingesloten op de F-sstraat. Daar is één slikkertoilet aanwezig. Mocht het erg druk zijn als gevolg van meerdere aanhoudingen op hetzelfde moment, dan kan er worden uitgeweken naar de D-unit. Daar staan nog twee extra slikkertoiletten. De beschikbaarheid van het personeel is zo geregeld dat men binnen enkele minuten de ingeslotene kan ophalen en naar het toilet begeleiden.

6. Op de vraag hoe lang het gemiddelde verblijf duurt gaf de minister aan dat dit 3, 5 dagen duurt voordat een uiteindelijk onschuldig blijkende verdachte drie maal schone ontlasting heeft.

De minister gaf tot slot aan dat geen knelpunten waren geconstateerd in het proces zoals dat nu verloopt.

Beoordeling

4. ALGEMEEN

De gang van zaken op Schiphol

Vanuit het perspectief van de betrokken instanties

Bij de 100%-controle op Schiphol zijn nogal wat instanties betrokken. De Douane doet de eerste controle; de KMar neemt de verdachte over en begeleidt de verdachten tot deze in bewaring worden genomen; het medisch personeel van Schiphol Airport begeleidt het nemen van de scan. De DJI zorgt voor de dagelijkse begeleiding van de personen die in verzekering zijn gesteld; en het OM is tot slot verantwoordelijk voor het strafproces.

De betrokken instanties zijn erop gericht drugsinvoer via Schiphol te voorkomen. Daarbij trachten zij de overlast ten gevolge van de 100%-controle zoveel mogelijk te beperken. Dit geldt met name voor degenen die aangehouden worden, maar die achteraf onschuldig blijken te zijn.

Sinds het verschijnen van het rapport van de Nationale ombudsman op 3 juli 2006 zijn er vele verbeteringen in allerlei onderdelen van het proces van de 100%-controle bewerkstelligd. Zo is de informatieverschaffing tevoren en tijdens de controle aan de reizigers verbeterd, zijn de faciliteiten op Schiphol verbeterd en is er meer aandacht voor correcte bejegening van de achteraf onschuldig gebleken verdachten. Met name is de duur van het proces aanzienlijk verkort door de plaatsing van de röntgenscan op de G-pier op Schiphol zelf. Ook is er een centraal gecoördineerde klachtenbehandeling en meer overleg tussen de klachteninstanties.

De gang van zaken op Schiphol en daarna

Vanuit het perspectief van de reiziger

Uit het onderzoek is gebleken dat de impact van de 100%-controle op aangehouden reizigers, die later onschuldig blijken te zijn, enorm is. Dit werd in het eerdere onderzoek in zijn algemeenheid al geconstateerd. Maar ook na invoering van een aantal verbeteringen blijkt deze impact onverminderd groot te zijn. Ten aanzien van de vier onderzochte klachten, die weliswaar deels nog betrekking hebben op een periode waarin nog niet alle verbeteringen waren doorgevoerd, blijkt dat door de onmogelijkheid van het (succesvol) ondergaan van een scan, het proces van het schoon produceren in het Detentiecentrum moet worden doorlopen. Dit wordt als een vernederende, mensonterende gang van zaken ervaren.

In het rapport van 3 juli 2006 heeft de Nationale ombudsman drie knelpunten gesignaleerd: het toepassen van een van de controlemiddelen (lijfsvisatie), de bejegening en de behandeling van klachten. Van deze drie zijn de bejegening en de klachtbehandeling nog steeds een knelpunt gebleken.

De klachtbehandeling bij de verschillende instanties blijkt nog weinig verbetering te hebben opgeleverd voor de klachten die er nog zijn, ook al vervult het parket Haarlem

daar sinds 1 september 2006 een coördinerende rol in. Wel wordt opgemerkt dat het aantal klachten sinds het onderzoek in 2006 aanzienlijk is gedaald.

Van deze klachten duurde de afhandeling langer dan de wettelijk toegestane termijn, terwijl men tussentijds nauwelijks werd geïnformeerd. Ook zijn lang niet alle onderdelen van de klachten beantwoord en blijft het een ingewikkeld proces om te klagen omdat er zoveel instanties betrokken zijn met verschillende klachtprocedures.

5. TOETSING AAN DE BEHOORLIJKHEIDCRITERIA

Dit onderzoek is erop gericht om antwoord te geven op de vraag of de wijze waarop de 100%-controle op de luchthaven Schiphol plaatsvindt, de toets aan de behoorlijkheidscriteria van de Nationale ombudsman kan doorstaan. Daarbij wordt ingegaan op de verschillende facetten van de controle.

Deze toets wordt aan de hand van de volgende vragen uitgevoerd:

1. Is er tijdens het verblijf voldoende aandacht voor de menswaardigheid van betrokkenen?

Toetsing aan het vereiste van bijzondere zorg.

2. Is de klachtprocedure goed geregeld?

Toetsing aan het beginsel van fair-play.

1. **Is er binnen de procedure voldoende aandacht voor menswaardigheid van betrokkenen?**

Het vereiste van bijzondere zorg houdt in dat overheidsinstanties aan personen die onder hun hoede zijn geplaatst de zorg verlenen waarvoor deze personen, vanwege die afhankelijke positie, op die overheidsinstanties zijn aangewezen. Dit brengt mee dat detentiepersoneel aandacht heeft voor de menswaardigheid, gezondheid en het welzijn van deze personen.

1. Een reiziger uit het Caribische gebied die met het vliegtuig naar Nederland reist moet erop rekenen dat hij of te maken krijgt met de 100%-controle op invoer van drugs. De gang van zaken bij de 100%-controle is een bijzondere procedure in die zin dat aan de hand van de zogenoemde slikkercriteria wordt vastgesteld of een reiziger als verdachte wordt aangemerkt in het kader van overtreding van de Opiumwet. Dit betekent op de luchthaven een interview met een Douane-beambte en eventueel een vervolginterview als wordt voldaan aan een aantal van de zogenoemde slikkercriteria. Als de Douane de passagier verdenkt van invoer van drugs, maakt de Douane proces-verbaal op en draagt de passagier over aan de KMar.

2. Wanneer men aan een bepaald aantal criteria voldoet wordt men als verdachte aangemerkt. Men krijgt dan wel de mogelijkheid om via een scan zijn onschuld aan te tonen. Uit het onderzoek van de Nationale ombudsman uit 2006 is gebleken dat van deze verdachten één derde deel later onschuldig bleek te zijn. Gezien dit hoge percentage onschuldige personen richtte de Nationale ombudsman zijn onderzoek met name op de

bejegening van deze onschuldige verdachten. Met instemming nam de Nationale ombudsman kennis van plaatsing van het scan-apparaat op de luchthaven Schiphol, zodat de kans dat iemand onschuldig in verzekering worde gesteld, drastisch is verminderd. Dat is een positieve ontwikkeling.

3. In principe kan na de plaatsing van de scan op Schiphol van elke verdachte reiziger meteen een scan worden gemaakt. De ruimte van de KMar waar het scan-apparaat staat, is naast de ruimte van de Douane. Daar wordt aan iedereen een scan aangeboden om zijn onschuld aan te tonen. Wijst de scan uit dat er geen cocaïnebolletjes in het lichaam zijn, dan vervalt de verdenking en kan de reiziger slechts na een relatief kort oponthoud zijn weg vervolgen.

4. Als een scan niet mogelijk is (bij zwangere vrouwen) of geen uitsluitsel geeft, is er op dit moment geen andere mogelijkheid de passagier dan driemaal schoon te laten produceren in het Detentiecentrum. De verdachte wordt dan in verzekering gesteld en het is aan hem om zijn onschuld te bewijzen.

5. Aan zwangere vrouwen en reizigers met een medisch risico wordt de mogelijkheid van een scan niet geboden. Zij krijgen geen scan. Dit is vast beleid. Ook al is de straling volgens de Minister van Justitie vrij laag, de overheid kan de eventuele gevolgen voor de zwangerschap niet voor haar rekening nemen. Twee alternatieven voor de scan die in het onderzoek naar voren kwamen zijn: de MRI-scan of het echo-onderzoek. Een MRI-scan is kostbaar en kan alleen in een ziekenhuis plaatsvinden, waar momenteel wachtlijsten zijn. Een echo-onderzoek levert niet altijd 100% zekerheid op vanwege eventuele lucht in de darmen. Dit onderzoek moet worden uitgevoerd door een radioloog en neemt veel tijd in beslag omdat er geen echo-apparaat op Schiphol aanwezig is. Er is een experiment in 2006 geweest, met een ander apparaat in Suriname. Het parket in Suriname had dit echter beëindigd, aldus de minister.

6. De kern van de vier klachten is de behandeling in het Detentie- en Uitzetcentrum Schiphol-Oost (hierna: Detentiecentrum). Deze behandeling is voor alle vier reizigers, als uiteindelijk onschuldig gebleken personen, traumatiserend en vernederend geweest. Dit komt in hun verhalen duidelijk naar voren. Om verschillende redenen was geen scan toegepast (bij de heer C. vermoedelijk door de lange wachttijd) of kon geen scan worden toegepast (bij mevrouw Wa. omdat zij zwanger was) dan wel was het resultaat niet duidelijk (bij de heer Wa. om onbekende redenen en bij mevrouw E. mogelijk vanwege littekenweefsel na een darmoperatie).

7. De Nationale ombudsman stelt in dit onderzoek vast dat er een groot verschil in behandeling is ontstaan van onschuldige personen die wel een scan kunnen ondergaan en de anderen. Degenen die een scan ondergaan en die niet hebben geslikt, hebben een oponthoud van hooguit een uur. De anderen moeten naar het detentiecentrum.

8. Er is geen beleid voor kwetsbare groepen, als bijvoorbeeld zwangere vrouwen en personen met een zwakke gezondheid. Een detentiecentrum als Schiphol-Oost is niet

geschikt voor personen met een zwakke gezondheid (als de heer C.). Ook zwangere vrouwen (als mevrouw W.) wordt geen andere mogelijkheid geboden dan in het detentiecentrum haar onschuld aantonen. Mevrouw W. drong aan op een alternatief voor de bodyscan, namelijk een echo-onderzoek. Mevrouw W. wijt de complicaties tijdens haar zwangerschap aan deze detentie. Bovendien heeft zij het te lange wachten om naar het slikkertoilet te mogen als marteling ervaren.

9. Bij gebrek aan een alternatief wordt op een groep kwetsbare mensen een zwaar middel toegepast om hen in de gelegenheid te stellen hun onschuld aan te laten tonen. Deze behandeling is zwaar en wordt door verzoekers als vernederend, en zelfs als marteling, ervaren. De ernst van deze behandeling brengt mee dat de overheid op grond van het vereiste van bijzondere zorg voor deze mensen zodanige omstandigheden dient te creëren dat hun menselijke waardigheid zo weinig mogelijk wordt aangetast en dat serieus rekening wordt gehouden met hun fysiek kwetsbare positie.

10. De Nationale ombudsman is van oordeel dat het op de weg van de overheid ligt om juist voor deze categorie kwetsbare verdachten alternatieven voor de scan te zoeken. Gelet op de traumatiserende ervaringen van de vier onschuldig gebleken verzoekers door de behandeling in het detentiecentrum, behoort het verblijf in het detentiecentrum immers een uiterste middel te zijn. Daarbij behoort dit verblijf, als dit dan toch onvermijdelijk is, zo kort mogelijk te zijn en in geen geval zo traumatiserend als uit deze klachten is gebleken.

11. Daarom behoort aandacht voor de menswaardigheid, waaronder de geestelijke en lichamelijke gezondheid van de aangehouden personen, voorop te staan. Van een menswaardige behandeling is onder meer geen sprake als verdachten zwichten voor de druk om laxemiddelen te nemen om te kunnen voldoen aan de plicht om (schoon) te produceren, maar vervolgens niet tijdig naar het toilet mogen gaan.

12. De Nationale ombudsman spreekt daarom zijn afkeuring uit over het:

- mensen te lang te laten wachten op het slikkertoilet, zoals mevrouw W. en de heer Wa. (hij klaagde erover dat hij later zelfs een operatie ondergaan aan zijn urinebuis) en mevrouw Wa.;
- iemand urenlang zijn medicijnen niet te geven, zoals de heer C. die met zijn slechte gezondheid de hele middag moest wachten, omdat het verpleegkundig personeel die zelf niet mocht geven, maar moest wachten op de arts;
- of slechts een gedeelte van de medicijnen te geven zoals aan de heer Wa., die alle medicijnen tegelijkertijd moest innemen;
- iemand in onzekerheid te laten of hij wel de volgende dag zijn nierdialyse zou krijgen en hem niet met het ziekenhuis te laten bellen om de afspraak af te bellen;
- pas 's avonds het intakegesprek te voeren, zoals bij de heer C., waarbij uit dit gesprek bleek dat zijn gezondheid zodanig was dat hij onmiddellijk moest worden vrijgelaten;
- de insuline bij vrijlating niet mee te geven, zoals bij de heer C. is gebeurd (vermoedelijk door onvoldoende communicatie tussen de DJI en de KMar).

13. Aandacht voor de personen betekent ook aandacht voor hun situatie. Zij behoren als mens te worden behandeld en niet slechts als verdachte. Dit is zeker het geval wanneer onschuldige personen langer in het detentiecentrum moeten verblijven (zoals mevrouw W. en de heer Wa). Maar dit geldt ook voor diegenen die er een dag of een middag hebben verbleven zoals de heer C. en mevrouw E.

14. Bovendien hebben de DJI en de KMar een bijzondere zorgplicht voor personen met een fragiele gezondheid als de heer C. of de zwangere mevrouw W. Dit betekent dat een behandeling als de heer C. heeft gehad, niet behoorlijk is. Evenmin is het behoorlijk om, nadat duidelijk was geworden dat de heer C. moest worden vrijgelaten, dit nog drie uur duurt. En het heeft dan zeker geen pas om hem vervolgens om 21.00 uur op Schiphol Plaza zonder een woord van excuus en zonder medicijnen aan zijn lot te over te laten, zonder dat men weet of hij in staat is om -alleen- thuis te komen.

15. Mevrouw E., mevrouw W. en de heer Wa. namen laxeermiddel om hun onschuld aan te tonen. In elk geval bij mevrouw E. had duidelijk moeten zijn dat dit onnodig was. Aan mevrouw E. was niet gezegd dat de scan werd onderzocht maar kreeg zij wel alvast laxeermiddel aangeboden. Mevrouw E. vond het vreselijk dat zij zich onder druk gezet voelde om de laxeermiddelen alvast te nemen, terwijl zij onschuldig was en men haar niet had ingelicht over het onderzoek naar de foto. De enkele mededeling dat mevrouw E. de gebruikelijke informatie heeft gekregen bij haar intake in het detentiecentrum doet dan ook geen recht aan haar situatie. Het is begrijpelijk dat zij zich misleid en opgelicht voelde, nog afgezien van de fysieke gevolgen van het laxeermiddel. Aan haar had meteen duidelijk moeten worden verteld, door de verpleegkundige, dan wel de arts, over het nadere onderzoek naar de vlek op haar foto door de radioloog, en dat aan haar werd bericht wat het resultaat was.

16. Mevrouw W. en de heer Wa. voelden zich door de houding van het personeel als vee behandeld. Uit de beschrijving die zij van hun behandeling hebben gegeven blijkt dat die mensonterend is. Het is begrijpelijk dat zij dit als marteling hebben ervaren. Mevrouw W. en de heer Wa. moesten immers na het nemen van het laxeermiddel te lang wachten tot zij naar het slikkertoilet konden, met alle gevolgen van dien. Het wachten om naar de wc te mogen nadat zij hadden gevraagd om naar de wc te mogen, is vernederend wat hen kon overkomen. Dit gevoegd bij het feit dat van hen in een stressvolle situatie werd verwacht hun eigen onschuld aan te tonen.

17. Een aanlooptijd van 3 tot 10 minuten om iemand naar het slikkertoilet te begeleiden is te lang. Bij deze berekening is namelijk niet meegenomen dat het als het druk is uiteindelijk veel langer kan duren. Zeker als mensen laxeermiddelen krijgen moet men meteen naar de wc kunnen. Een verkorting naar 3 minuten zoals inmiddels doorgevoerd is al wel een verbetering, maar hoort een uiterste termijn te zijn, ook als het druk is.

18. De beschrijvingen van mevrouw W. en de heer Wa. van de gevolgen omdat zij niet tijdig naar het toilet konden spreken voor zich. De betrokken instanties behoren hier oog voor te hebben. Dat men verdacht is doet hier niet aan af. Bovendien bleken zij later

onschuldig te zijn. Zeker voor de heer Wa. heeft dit meerdere negatieve bijwerkingen gehad, waaronder allerlei verdenkingen, die volgens hem zijn te herleiden tot wachttijden voor het slikkertoilet. Dit hadden de instanties moeten voorkomen.

19. Uit de verhalen van alle vier verzoekers wordt duidelijk dat zij hebben geleden onder deze situatie, en met name de stress omdat zij moesten bewijzen dat zij onschuldig waren, terwijl er geen aandacht is geweest voor hun moeilijke situatie. Zij zijn slechts als verdachte en niet als mens behandeld. De DJI en de KMar zijn volledig te kort geschoten in de behandeling van de verdachten.

Hiermee is gehandeld in strijd met het vereiste van bijzondere zorg waarbij de Nationale aantekent dat het laten slikken van laxemiddelen zonder adequate tijdige wvvoorziening zodanig ernstig is dat de menselijke waardigheid als grondrecht in het gedrang is gekomen. Dit leidt tot een aanbeveling.

De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

2. Is de klachtprocedure goed geregeld?

Het fair play beginsel houdt voor bestuursorganen in dat zij burgers de mogelijkheid geven hun procedurele kansen te benutten. Dit houdt in dat de burger ook gebruik moet kunnen maken van de klachtprocedure en dat deze duidelijk is geregeld en tot enig resultaat kan leiden.

1. In de periode vóór 1 september 2006 moesten de reizigers hun klachten bij iedere instantie apart indienen. Dit betekende dat zij meerdere brieven moesten sturen naar de verschillende instanties (Douane, KMar, DJI, parket Haarlem) en dat deze instanties van hen verlangden dat zij moesten weten welke instantie voor welk onderdeel van de 100%-controle verantwoordelijk is. Uit de klachten van deze vier verzoekers bleek echter dat voor hen niet altijd duidelijk was bij wie zij voor welke klacht moesten zijn.

2. Per 1 september 2006 is de zogenoemde één-loket functie ingesteld. Dit betekent dat het arrondissementsparket in Haarlem alle klachten ontvangt en verder verdeelt over de instanties waarop de klacht betrekking heeft. Deze instanties behandelen de klachten vervolgens zelf.

3. De klachten van de heer C. (van 30 augustus 2005) en van mevrouw W. (van 20 juni 2005) dateerden van voor de één loketfunctie van 1 september 2006. De heer Wa. en mevrouw E. hadden na 1 september 2006 een klacht ingediend.

4. Voor de reiziger is het van belang dat de klachtenprocedure uit één geheel bestaat, zodat hij niet meerdere brieven aan meerdere instanties moet schrijven, of van verschillende instanties verschillende berichten over een deel van zijn klacht ontvangt. De één loketfunctie heeft wel verbetering gebracht namelijk dat reizigers zich niet meer tot verschillende instanties hoeven te richten. Voorwaarde is wel dat het parket de klachten snel doorstuurt naar alle betrokken instanties, en dat deze instanties vervolgens ook tijdig de klacht behandelen. De Douane deelde pas drie maanden na doorzending mee dat

men niet meer wist wat er tijdens het interview was gebeurd (aan de heer Wa. en mevrouw E.).

5. In deze opzet van de klachtprocedure behandelen de verschillende instanties ieder alleen dat deel dat voor hen van belang is. Het uitsplitsen van een klacht in onderdelen is van belang voor een precieze en gedetailleerde klachtbehandeling. Dit mag echter niet tot gevolg hebben dat een deel van de klacht of de essentie van de klacht buiten beeld blijft. Dit was echter bij alle vier verzoekers het geval. De DJI heeft de klachten van de heer C., mevrouw W. en mevrouw E. uitgesplitst en is niet op de essentie van de klachten ingegaan, mede omdat de gang van zaken niet meer was te achterhalen. De klachten van de heer Wa. over de behandeling in het detentiecentrum en de verdwenen goederen zijn in het geheel niet behandeld. De heer Wa. heeft over zijn goederen later apart geklaagd bij de KMar. Vooral de klacht over de wachttijden over het slikkertoilet had veel beter moeten zijn uitgezocht en worden behandeld. De klachten van de heer Wa. over het personeel hadden op zijn minst aandacht verdiend.

6. Verder is een van de doelen van klachtbehandeling dat de instantie waarover wordt geklaagd zelf leert van het (behandelen van) deze klachten. Het was dan ook correct dat de wachttijden voor het slikkertoilet zijn verkort. Echter over de houding van het personeel of het verstrekken van medicijnen zijn geen specifieke verbeteringen vermeld, terwijl dit wel een punt van aandacht is.

7. In een gefragmenteerde klachtbehandeling blijven de opeenvolgende fasen van het verblijf van de reiziger buiten beschouwing en wordt het (gebrek aan) samenwerking tussen de verschillende ketenpartners niet onderkend. In ieder geval een deel van de klachten (van de heer C. bijvoorbeeld) is het gevolg van ketenproblematiek. Dit leidde er toe dat niemand van de verzoekers tevreden was over de klachtbehandeling. Zij voelden zich gehoord noch begrepen. Dit kwam met name door het gebrek aan begrip en erkenning. Hierna is dit per zaak nader aangegeven.

8.1. De heer C. kreeg geen erkenning dat hij ten onrechte zijn medicijnen niet kreeg. Evenmin werd onderkend dat het voor hem belangrijk was om contact op te (laten) nemen met het ziekenhuis over zijn nierdialyse, die de volgende dag zou plaatsvinden. Hij wist immers toen nog niet dat hij 's avonds naar huis zou mogen. Door alleen te zeggen dat het niet nodig was dat verzoeker zelf contact opnam met het ziekenhuis omdat het er om ging dat de DJI rekening hield met zijn gezondheidstoestand, gaat de minister er aan voorbij dat niet van enige zorg voor hem als chronisch zieke persoon is gebleken.

8.2. De DJI heeft wel erkend dat de houding van het personeel het belangrijkste punt van de klacht van mevrouw W. was en heeft ook toegezegd dat hier aandacht aan zou worden besteed, maar is niet ingegaan op de manier waarop zij is bejegend en over de nadelige gevolgen voor haar zwangerschap.

8.3. De heer Wa. heeft geen erkenning gekregen voor zijn moeilijke situatie. Zijn klachten over zijn deplorabele toestand zijn volstrekt niet serieus genomen. Men schijnt hier te zijn vergeten dat de heer Wa. onschuldig zestien dagen vast heeft gezeten.

8.4. Mevrouw E. heeft evenmin erkenning gekregen voor haar klacht dat als haar was verteld dat er een vlek was te zien op de foto en de foto in het ziekenhuis werd onderzocht, zij had kunnen uitleggen dat deze vlek littekenweefsel kon zijn, en had kunnen worden voorkomen dat zij zich onder druk gezet voelde om laxemiddel te nemen.

9. Tot slot wordt opgemerkt dat ook uit procedureel oogpunt de klachtbehandeling op een aantal punten tekort schiet. In deze vier zaken is gebleken dat tijdens de klachtbehandeling zelf op meerdere punten niet juist is gehandeld:

- Het parket, na instelling van de één loket functie, de klachten niet snel (mevrouw E.) en niet aan de juiste instanties doorgestuurd (de heer Wa.).
- De Douane heeft na het trage doorzenden van de klacht door het Parket na enige maanden laten weten niet meer te kunnen aangeven wat er was gebeurd (de heer Wa. en mevrouw E.).
- De KMar heeft de klacht in onderdelen gesplitst en laat doorgezonden aan de DJI (de heer C). Daarnaast heeft de KMar de heer C. niet geïnformeerd over de stand van zaken (de heer C. wist niet dat de KMar een deel van zijn klachten zou doorzenden). Verder heeft de KMar de telefonische reactie van de heer C. op het interne verslag naast zich neer gelegd.
- De DJI is niet ingegaan op klachten over de wachttijden voor het slikkertoilet terwijl de klachten direct na (de heer Wa.) of zelfs tijdens (mevrouw W.) het verblijf in het detentiecentrum zijn ingediend. Ook is de DJI niet ingegaan op de klacht (over het niet verstrekken van alle medicijnen en zijn gezondheid (de heer Wa.). Verder is de DJI niet specifiek ingegaan op de klacht (van mevrouw W. over de houding van het personeel. Tot slot is opgevallen dat de DJI onvoldoende de essentie van de klacht heeft onderkend (van mevrouw E. over de informatieverstrekking, en van de heer C. dat hij niet mocht bellen met het ziekenhuis en hij zijn medicijnen niet kreeg).

Hiermee is door alle betrokken instanties gehandeld in strijd met het beginsel van fair-play.

De onderzochte gedraging is op dit punt niet behoorlijk.

CONCLUSIE

De klacht over de onderzochte gedraging van de Koninklijke Marechaussee, de DJI, het OM en de Douane is:

gegrond ten aanzien van:

- de behandeling in het detentiecentrum, wegens schending van het vereiste van bijzondere zorg;
- de klachtbehandeling, wegens strijd met het vereiste van fair play.

SLOTBESCHOUWING

De 100%-controle dient mede een zwaarwegend humanitair belang: het tegengaan van het met grote risico's in het lichaam vervoeren van cocaïne. Daar staat tegenover dat de 100%-controle voor reizigers erg bezwarend is. Enerzijds vanwege de selectieprocedure om verdachten aan te wijzen, anderzijds de procedure die gevolgd wordt om zekerheid te krijgen of een verdachte ook daadwerkelijk cocaïne in zijn lichaam heeft. Gelukkig kunnen de meeste reizigers via een weinig ingrijpende en kortdurende scan aantonen dat zij "schoon" zijn. Voor bepaalde risicogroepen, zoals zwangere vrouwen is deze scan niet beschikbaar en volgt een veel zwaardere procedure. Via het meerdere malen naar de wc gaan moet zekerheid verkregen worden dat er geen cocaïnebolletjes zich in het lichaam bevinden. Dat kan meerdere dagen duren.

Dit rapport betreft klachten van een viertal mensen die deze zware procedure moesten ondergaan. Daarbij ging het om een zwangere vrouw, iemand die vanwege een medische reden als nierpatiënt niet in aanmerking kwamen voor een scan en iemand met littekenweefsel waardoor de scan geen goed beeld gaf. In alle gevallen ging het om reizigers die weliswaar op goede gronden als verdachte zijn aangemerkt, maar die uiteindelijk onschuldig bleken te zijn. De Nationale ombudsman is zeer kritisch over de behandeling van deze mensen. Aan de ene kant werden enkelen onder hen door de omstandigheden gedwongen om laxemiddelen in te nemen. Vervolgens duurde het te lang voordat zij naar de wc mochten. Hun behandeling was bovendien gelijk aan die van doorsnee verdachten die bij de scan niet "schoon" bleken te zijn en gedwongen werden om via een herhaalde gang naar de wc alle cocaïnebolletjes die zij in hun lichaam hadden prijs te geven. Ook voor deze groep verdachten geldt dat zij zonder meer menswaardig behandeld moeten worden. Er is echter wel een verschil tussen een verdachte waarvan vaststaat dat hij cocaïnebolletjes geslikt heeft en een verdachte waarbij dat niet vaststaat en achteraf blijkt dat betrokkene "schoon" is en als vrij mens mag gaan en staan waar hij wil. Ook de medische begeleiding in de vorm van medicijnen verstrekken dan wel terug te geven en contact met medici schoot te kort evenals de klachtbehandeling op een aantal onderdelen.

AANBEVELING

De Nationale ombudsman beveelt de verantwoordelijke ministers gezamenlijk aan om ten behoeve van de 100%-controles voldoende toilet-voorzieningen en begeleidingscapaciteit te realiseren, zodanig dat mensen in de 100%-controle niet hoeven te wachten totdat zij naar de wc kunnen.

Voorts beveelt de Nationale ombudsman de verantwoordelijke ministers aan om de vier verzoekers in deze kwestie een gepaste compensatie aan te bieden voor het aangedane leed.

De Nationale ombudsman,

dr. A.F.M. Brenninkmeijer

ONDERZOEK

Op respectievelijk 10 december 2007, 1 augustus 2007, 31 oktober 2007 en 24 april 2007 ontving de Nationale ombudsman verzoekschriften van de heer C., mevrouw W., de heer Wa. en mevrouw E., met een klacht over een gedraging van de Koninklijke Marechaussee, de Douane, de DJI en het arrondissementsparket te Haarlem.

Naar deze gedraging, die wordt aangemerkt als een gedraging van respectievelijk de minister van Defensie, de minister van Financiën en de minister van Justitie werd een onderzoek ingesteld.

In het kader van het onderzoek werd de minister van Defensie, de minister van Financiën en de minister van Justitie verzocht op de klacht te reageren en een afschrift toe te sturen van de stukken die op de klacht betrekking hebben. De minister van Justitie reageerde namens de andere ministers.

In het kader van het onderzoek werd betrokkenen verzocht op de verstrekte informatie te reageren.

Daarnaast werd op 7 december 2009 een bezoek gebracht aan de Koninklijke Marechaussee op Schiphol.

Tijdens het onderzoek kregen de betrokkenen de gelegenheid op de door ieder van hen verstrekte inlichtingen te reageren.

Informatieoverzicht

De bevindingen van het onderzoek zijn gebaseerd op de volgende informatie.

1. Een brief van de gemachtigde van de heer C. aan de Koninklijke Marechaussee van 30 augustus 2005.
2. De beslissing van de Commandant van de Koninklijke Marechaussee van 3 augustus 2006 op de klacht van de heer C.; met daarbij het advies van de klachtencommissie aan de Commandant van de Koninklijke Marechaussee van 25 juli 2006; het verslag van bevindingen van de klachtencommissie van 26 juni 2006, 27 januari 2009; en een brief de Koninklijke Marechaussee aan de Dienst Justitiële Inrichtingen van het Ministerie van Justitie van 6 april 2006.
3. Brieven van de heer C. aan de Nationale ombudsman van 3 juli 2007 en van 7 december 2007.
4. De beslissing van de Dienst Justitiële Inrichtingen van het Ministerie van Justitie van 7 februari 2007 op de klacht van de heer C.
5. Een brief van de Commandant van de Koninklijke Marechaussee aan de heer C. van 19 december 2007 met bijlagen.

6. Brieven van de Nationale ombudsman aan de minister van Defensie, de minister van Financiën van 6 januari 2009 waarin het onderzoek naar aanleiding van de klacht van de heer C., mevrouw W., de heer Wa. en mevrouw E. werd gestart.
7. Een brief van de minister van Justitie namens de minister van Financiën en de minister van Defensie aan de Nationale ombudsman aan verzoeker van 17 april 2009, met als bijlage een brief van het arrondissementsparket Haarlem aan het Ministerie van Justitie van 14 maart 2008.
8. Brieven van de Nationale ombudsman aan de heer C., mevrouw W. van 23 april 2009 en 16 september 2009.
9. Brieven van de gemachtigde van mevrouw W. aan het parket Haarlem van 20 juni 2005, 14 maart 2007 en 12 maart 2008.
10. Een verzoekschrift tot schadevergoeding van de gemachtigde van mevrouw W. aan de rechtbank Haarlem van 29 juli 2005.
11. Een brief van het Detentie- en Uitzetcentrum Schiphol Oost van 14 september 2005 aan de gemachtigde van mevrouw W.
12. Een beschikking van het gerechtshof te Amsterdam van 15 november 2006.
13. Een brief van de Commandant van de Koninklijke Marechaussee aan de gemachtigde van mevrouw W. van 13 november 2006 met bijlagen.
14. Een brief van het parket Haarlem aan de gemachtigde van mevrouw W. van 15 juni 2007 en 7 april 2008.
15. Brieven van de gemachtigde van mevrouw W. aan de Nationale ombudsman van onder meer 12 juli 2007, 14 december 2007, 19 maart 2008, 25 augustus 2008.
16. Brief van de gemachtigde van de heer Wa. aan de rechtbank Haarlem van 9 oktober 2006.
17. Een brief van het parket Haarlem aan de heer Wa. van 7 november 2006.
18. Brieven van de heer Wa. en zijn echtgenote aan het parket Haarlem en aan de Rijksrecherche van 9 november 2006.
19. Een brief met bijlagen van de heer Wa. aan zijn gemachtigde van 16 november 2006.
20. Een brief van het Ministerie van Justitie aan de heer Wa. van 15 november 2006.

21. Een brief van de Douane West aan de heer Wa. van 13 april 2007.
22. Een brief van de heer Wa. aan de Nationale ombudsman van 23 oktober 2007.
23. Een brief van de heer Wa. aan de Koninklijke Marechaussee van 6 november 2007.
24. Een brief van de Commandant van de Koninklijke Marechaussee aan de heer Wa. van 28 januari 2008.
25. Een brief van mevrouw E. aan het parket Haarlem van 13 december 2006.
26. Een brief van het parket Haarlem aan van mevrouw E. van 2 februari 2007.
27. Brieven van de DJI aan mevrouw E. van 5 februari 2007 en 27 maart 2007.
28. Een beschikking van de rechtbank Haarlem van 15 februari 2007.
29. Een brief van de Douane West aan mevrouw E. van 19 maart 2007.
30. Een brief van de Commandant van de Koninklijke Marechaussee aan mevrouw E. van 14 mei 2007.
31. Brieven van de gemachtigde van mevrouw E. aan de Nationale ombudsman van 16 april 2007 en 5 mei 2009.
32. Een gesprek met mevrouw E. en haar gemachtigde met medewerkers van het Bureau Nationale ombudsman van 12 juli 2007.
33. Een verslag van een bezoek van medewerkers van het Bureau Nationale ombudsman aan de Koninklijke Marechaussee op 7 december 2009.
34. Nadere vragen van de Nationale ombudsman van 10 december 2009.
35. Een brief van de minister van Defensie van 17 maart 2010.
36. Diverse e-mailberichten en telefonische contacten.

ACHTERGROND

1. Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

Artikel 3. Verbod van foltering

"Niemand mag worden onderworpen aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen."

2. Grondwet

Artikel 11

"Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam."

3. Opiumwet

Artikel 9

"1. De opsporingsambtenaren hebben, voor zover dat redelijkerwijs voor de vervulling van hun taak nodig is, toegang:

- a. tot de vervoermiddelen, met inbegrip van woongedeelten, waarvan hun bekend is, of waarvan redelijkerwijze door hen kan worden vermoed, dat daarmee ingevoerd of vervoerd worden of dat daarin, daarop of daaraan bewaard worden of aanwezig zijn middelen als bedoeld in lijst I of II;
- b. tot de plaatsen, waar een overtreding van deze wet gepleegd wordt of waar redelijkerwijze vermoed kan worden, dat zodanige overtreding gepleegd wordt.

2. Zij zijn bevoegd een persoon, verdacht van een bij deze wet als misdrijf strafbaar gesteld feit, bij het bestaan van ernstige bezwaren tegen deze, aan de kleding te onderzoeken.

3. Zij zijn te allen tijde bevoegd tot inbeslagneming van daarvoor vatbare voorwerpen. Zij kunnen daartoe hun uitlevering vorderen.

4. De officier van justitie of de hulppofficier van justitie voor wie de verdachte wordt geleid of die zelf de verdachte heeft aangehouden is bevoegd een persoon die zojuist binnen het grondgebied van Nederland is binnengekomen of die op het punt staat dit grondgebied te verlaten, en die is aangehouden terzake van een bij deze wet als misdrijf strafbaar gesteld feit, een vordering te geven tot medewerking aan een urineonderzoek, gericht op het aantonen van de aanwezigheid in het lichaam van middelen als bedoeld in lijst I of II."

4. Wetboek van strafvordering.

Artikel 89

"1. Indien de zaak eindigt zonder oplegging van straf of maatregel of met zodanige oplegging, doch op grond van een feit waarvoor voorlopige hechtenis niet is toegelaten, kan de rechter, op verzoek van de gewezen verdachte, hem een vergoeding ten laste van de Staat toekennen voor de schade welke hij tengevolge van ondergane verzekering, klinische observatie of voorlopige hechtenis heeft geleden. Onder schade is begrepen het nadeel dat niet in vermogensschade bestaat.
(...)

3. Het verzoek kan slechts worden ingediend binnen drie maanden na de beëindiging van de zaak van het verzoek."